

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Katedra Obecné antropologie

Bc. Helena Veselá

Krásné bohyně

Současná feminní spiritualita na příkladu ženské tantrické skupiny

Diplomová práce

Vedoucí práce: doc. **PhDr . Zdeněk R. Nešpor, PhD.**

Praha 2010

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu. Současně dávám svolení k tomu, aby tato práce byla zpřístupněna v příslušné knihovně UK a prostřednictvím elektronické databáze vysokoškolských kvalifikačních prací v repozitáři Univerzity Karlovy a používána ke studijním účelům v souladu s autorským právem.

V Praze dne 20.května 2010

Helena Veselá

Na tomto místě bych ráda poděkovala svým rodičům a přátelům za trpělivost, doc. PhDr. Z. R. Nešporovi, PhD. za vedení této práce a v neposlední řadě Odboru pro vědu a výzkum Univerzity Karlovy, jehož finanční podpora mi umožnila realizovat diplomový výzkum.

OBSAH

ABSTRAKT	4
1 ÚVOD.....	6
2 ŽENSKÉ KURZY	11
2.1 NEW AGE, NEOPOHANSTVÍ, NEBO NĚCO MEZI TÍM?	12
2.1.1 <i>New Age – koncept a vývoj</i>	14
2.1.2 <i>Znaky New Age</i>	15
2.1.3 <i>Heelasova spirituální revoluce a kritika výrazu New Age</i>	18
2.2 TANTRA	20
2.2.1 <i>Neotantra</i>	23
3 SKALKA U DOKS – DUCHOVNÍ CENTRUM	25
3.1 ATMOSFÉRA DUCHOVNÍHO CENTRA A OSOBNOST IVANKY.....	25
3.2 PRŮBĚH VÍKENDŮ	28
3.3 SYMBOL BOHYNĚ	31
3.3.1 <i>Bohyně jako božský princip</i>	32
3.3.2 <i>Bohyně jako energie</i>	37
3.3.3 <i>Bohyně jako symbol hledání síly v sobě</i>	41
3.4 MYTOPOETICKÉ OBRAZY A LITERATURA.....	49
3.4.1 <i>Mýtus o ženě/bohyni</i>	53
4 ZÁVĚR	58
SEZNAM LITERATURY A PRAMENŮ	61
PŘÍLOHY.....	64

ABSTRAKT

Tato práce zpracovává výsledky výzkumu, který jsem realizovala v průběhu roku 2009 v placeném kurzu ženské tantrické iniciace. Výběr tématu byl motivován mým předchozím zájmem o hnutí Bohyně - protože v Čechách toto hnutí není dosud konkretizované, zvolila jsem účast v uzavřené ženské skupině, která se mu specifickou kombinací náboženství, filosofie a psychologie nejvíce blíží. Mým přáním bylo zjistit, jakou podobu má v českém prostředí ženská spiritualita a jaké ženy přitahuje.

Zatímco první část práce je věnována obecné charakteristice současné eklektické spirituality, souhrnně nazývané hnutí New Age, v části druhé přistupuji k samotnému terénnímu výzkumu. Docházím ke zjištění, že symbol Bohyně, klíčový pojem studie, není vnímán pouze jako religiózní koncept, ale také jako médium, jehož prostřednictvím ženy formulují potřeby a problémy vyplývající z jejich ženství. Konkrétním případem tak poukazuji na výrazně psychotherapeutický rozměr ženské spirituality.

Klíčová slova: New Age, tantra, bohyně, tělo, spiritualita, ženství, seberealizace, síla, mateřství

This thesis elaborates the results of the research I carried out within the year 2009 in a paid course of female tantric initiation. The theme of the thesis was inspired by my previous interest in the Goddess movement. As this movement is not yet concretized in the Czech republic, I have chosen participating in a closed women's group which is very close to it due to a specific combination of religion, philosophy and psychology. My goal was to find out what form the women's spirituality has in the Czech environment and what kind of women are drawn to it.

While the first part of the thesis deals with the universal characteristics of the current eclectic spirituality generally described as the New Age movement, the second part is devoted to the research itself. I come to the conclusion that the symbol of the Goddess, the key idea of the thesis, is not perceived only as a religious concept but also as a medium by means of which women define their needs and problems resulting from their femininity. By this particular case, I advert to the very psychotherapeutic dimension of women's

spirituality.

Keywords: New Age, tantra, The Goddess, body, spirituality, femininity, self-realization, strength, motherhood

1 ÚVOD

Počátek mého diplomového terénního výzkumu lze datovat k 28. listopadu roku 2008 – tehdy jsem se v jedné pražské kavárně sešla s Kateřinou, psycholožkou a lektorkou ženských kurzů, abychom spolu mluvily o ženách, bohyních, knihách a tantře. S tématem Bohyně/bohyní jsem se samozřejmě setkala ještě o něco dříve; něco muselo onomu prvnímu rozhovoru v kavárně logicky předcházet, nějaký už probuzený a formulovaný zájem, který mě přivedl právě až sem.

Zaujatá religionistikou a mytologií jsem totiž už ve své bakalářské práci, nazvané *Fenomén ženských božstev*, sledovala vývoj lidských představ o ženském božství reprezentujícím plodnost a úrodu, a to od prvotní neolitické představy země jakožto životadárné Matky až po současné (neo)pohanské tendence, reprezentované zejména Wiccou. V té době, kdy jsem do něj teprve pronikala, mě překvapilo, nakolik je toto téma stále aktuální, obzvláště v anglosaském prostředí; nebyla to ovšem Wicca, která mě nakonec nejvíce zaujala. Pro směřování mého budoucího výzkumu se ukázalo být klíčovým setkání s kultem Bohyně soustředěným v Glastonbury, středověkém městě na jihozápadě Anglie majícím nepsaný status spirituálního centra Británie. Keltská mytologie sem umístila bájný Avalon - mýtický ostrov, jenž je popisován jako brána do duchovní říše a místo, kde v blaženosti přebývají mrtví. S avalonským mýtem souvisí i legenda, podle níž byl král Artuš, jehož duše dlí na Avalonu, v Glastonbury pohřben. A právě tady, v srdci keltské mytologie, bude v červenci tohoto roku pořádána už patnáctá Konference Bohyně.¹

V roce 2003 se této konferenci na pozvání Hany Evans, Češky žijící v Anglii, aktivně zapojené do hnutí Bohyně, zúčastnila i Kateřina. Tehdy dvaatřicetiletá psycholožka měla za sebou v době konání konference sice už tři roky individuální a skupinové práce se ženami, přesto pro ni bylo Glastonbury silným a inspirativním zážitkem; přičemž největší inspirací nebyl jeho případný kultický rozměr, ale samotné účastnice konference – na čtyři sta žen, kterým sílu a identitu dodával samotný fakt, že *jsou ženy*. V Anglii je hnutí Bohyně svobodné hnutí, žádná sekta, vyprávěla mi Kateřina, a zúčastnily se ho ženy všech věkových kategorií, od malých děvčat výš.

---

¹ Bližší informace dostupné z WWW: <<http://www.goddessconference.com/>>

Pozitivně ovlivněna touto zkušeností se Kateřina následující rok podílela s Hanou Evans na organizaci prvního českého festivalu Bohyně ve Skalce u Doks. Tato událost, navzdory plánům, které Kateřina měla, zůstala do dnešních dnů v českém prostředí ojedinělou; nicméně zanechala své stopy, z nichž jedna mě dovedla právě až k tomuto setkání.

Když jsem Kateřinu poprvé kontaktovala, příjemně mě překvapilo, jak ochotně, vzdor svému časovému vytížení, souhlasila se schůzkou. Přišla na ni s ohlášeným zpožděním, protože musela předat malého syna na hlídání partnerovi, v pokročilém stupni těhotenství a zjevně vyčerpaná. Jenže i když se předem omlouvala, že nejspíš bude z únavy vyprávět nesmysly, nakonec se do rozhovoru ponořila, lovila z paměti názvy těch knih, které jí připadaly důležité, dávala mi čas si všechno zapsat. Bylo zjevné, že téma, kvůli kterému jsme se sešly, jí připadá důležité. Mluvila o roce 1990, ve kterém odjela do Anglie: tam ji překvapilo odlišné fungování společnosti, respektive jiné vztahy mezi ženami a muži – ženy byly samostatné, svobodné. Seburčení ženy v historii a společnosti ji pak provázelo dále, nejen jako genderově orientované téma bakalářské práce, ale nakonec i profesně, po ukončení studií ve vlastní psychologické praxi. Coby psychoterapeutka a lektorka ženských skupin se neustále setkávala s ženskými tématy – ne snad proto, že by je sama výslovně otevírala, ale protože je samy ženy do skupin přinášely. Jejich potřeba mluvit o menstruaci, přechodu nebo třeba temné stránce ženské osobnosti signalizovala, že jsou tato témata nějakým způsobem problematická; pokud nejsou jako problematická vnímána samotnými ženami, tak přinejmenším společností kolem nich.

Ženské skupiny, které Kateřina vede, velmi často s kolegyní Ivankou, jsou nazývány tantrou, sama Kateřina ale tantru označila za spíše „krycí“ název pro směsici východní filosofie, náboženství a západních psychologických vlivů. Hledala-li jsem českou odnož hnutí Bohyně, bylo jím pro Kateřinu právě toto.

Zprostředkované svědectví o existenci tantrických kurzů pro ženy, jejichž atmosféru, náplň a v neposlední řadě jejich účastnice si lze jen těžko představit bez přímé zkušenosti, mi jako podklad pro výzkum samozřejmě nemohlo stačit. V závěru tohoto prvního setkání jsem se tedy s Kateřinou domluvila, že se několika takových kurzů, zpravidla víkendových, zúčastním – jako běžná, platící klientka. Hned od počátku bylo jasné, že jiný přístup ani nebude možný. Kateřině nevadilo, že jsem antropoložka, nevadilo jí do svých kurzů přijmout člověka, který si o všem bude dělat zápisky a tyto zápisky dále publikovat – jedinou její podmínkou byla má aktivní účast na všech činnostech skupiny.

Až o něco později jsem se dozvěděla o existenci článku *Propláchnout se vodnářem* – reportáži, která vyšla v časopise Týden o již zmiňovaném Festivalu Bohyně ve Skalce u Doks. Tato reportáž psaná novinářkou, nikoliv antropoložkou, byla pro mě osobně ukázkou toho, jak snadné je poněkud pejorativně klouzat po povrchu věcí, aniž bychom skutečně zprostředkovali, *co se před námi odehrává*. Viz následující citace:

„Čarodějnice, třicátý duben. Na kopcích v okolí Doks se rozhořely ohně. Zatímco u většiny za bujarého veselí postupně ubývá piva ze sudů, na statku Nataraj v obci Skalka uctívají bohyni. Také v Česku nastal nový věk a s ním dorazila roztodivná duchovní hnutí. Na statku káže kněžka Avalonu a zhruba padesátka lidí jí naslouchá. „Místo abychom vrhali naše vlastní stíny, strachy, naši vlastní temnotu na čarodějnice, odevzdáme je očišťujícím ohni,“ hlásá žena, civilním jménem Hana Evansová. Zúčastnění se otáčejí podle jejích pokynů na všechny světové strany a občas poněkud zběsile tančí. Na závěr každý píše na papírek, co by chtěl jednou provždy spálit, a na barevnou stuhu zase věci hodné oslavy. Pak se průvod vydává na nedaleké návrší, tam se papírky obřadně házejí do ohně a rituál končí.“²

Na pozici emočně nezúčastněného pozorovatele, stojícího vně popisovaných událostí, mohou podobná svědectví vznikat snadno; a Kateřina si toho byla jistě dobře vědoma. V následujících měsících jsem se zúčastnila celkem šesti víkendových kurzů: první byl izolovaným, jednorázovým setkáním nazvaným Bohyně a čarodějky a zbylých pět pokračovacím, uzavřeným kurzem ženské tantrické. Základním materiálem mého výzkumu bylo zúčastněné pozorování, které jsem na těchto setkáních uplatňovala, neformální rozhovory a také bohatá e-mailová korespondence mezi účastnicemi kurzů: ta se ukázala být důležitá zejména proto, že bezprostředně po ukončení víkendu reflektovala aktuální dojmy, na jejichž formulaci v rámci programově nabitého víkendu ne vždy zbyl dostatek času.

Otázky, se kterými jsem do terénu vstupovala, byly následující: Z jakého důvodu a jaké ženy kurzy navštěvují? Je pro ně „Bohyně“ jen metaforou ženství, nebo má i náboženský obsah? Neméně mě zajímaly i kurzy jako takové, jejich podoba, role rituálu a meditačních technik. Kromě zúčastněného pozorování, neformálních rozhovorů a e-mailové korespondence zde byl ještě jeden důležitý zdroj relevantních dat - a tím jsem byla já sama. Témata, která se v průběhu kurzu otevírala, mi jakožto ženě nebyla neznámá, a už

---

² VRÁNKOVÁ, K., *Propláchnout se Vodnářem*.

vůbec ne lhostejná. Byla jsem plnohodnotnou členkou ženské skupiny, zároveň subjektem i objektem svého výzkumu, a tedy i moje dojmy a názory byly důležité. To, že ve mně některá témata vyvolávala například rozpaky, hněv či lítost, samo sobě leccos vypovídá o obecně přijímaných modelech, předsudcích a názorech, ve kterých jsem byla vychována, o vnímání ženství.

Vzhledem k velké důvěrnosti a otevřenosti, která byla nastolena hned na počátku kurzu a s každým dalším víkendem se jen dále prohlubovala, přede mnou velmi záhy vyvstaly otázky týkající se etických aspektů mé přítomnosti coby antropologa. Jak již bylo řečeno, při prvním setkání s Kateřinou jsem se se svou identitou antropologa nijak netajila a lektorka s výzkumem souhlasila. Přesto jsem během víkendu Bohyně a čarodějky cítila její zostřenou pozornost vůči mně; později mi řekla, že se cítila *pozorovaná*. Ostatní ženy z prvního kurzu, stejně tak Ivanka, se mnou žádný problém neměly, a to ani přesto, že jsem na svůj výzkum upozornila během úvodního sharingu. Bylo sice patrné, že si všímají mého terénního deníku, vzájemnou komunikaci to ovšem nijak nenarušilo.

V případě dlouhodobé tantrické iniciace se situace trochu lišila. V první řadě jsem před jejím zahájením podepisovala účastnickou dohodu, ve které jsem se zavazovala důvěrně zacházet s informacemi, vztahujícími se k dění ve skupině a ostatním účastnicím; tato skutečnost mojí roli antropologa mírně komplikovala. Abych se vyhnula obvinění, že odnáším mimo ženský kruh tajemství, která měla zůstat uvnitř, opět jsem hned při představovacím sharingu řekla ostatním, kdo jsem a co na tantře dělám. V seznamování a ruchu prvního víkendu ovšem tato informace zapadla. Zpětné vazby jsem se dočkala až v průběhu víkendu následujícího; a ta nebyla pozitivní. Je pochopitelné, že v atmosféře naprosté otevřenosti, kde často docházelo k silným emočním výkyvům jednotlivých účastnic, jsem musela být nutně vnímána jako cizí těleso, ani ne tak proto, že bych se chovala jinak než ostatní nebo si udržovala odstup, ale protože jsem přišla s jinou motivací, než byl můj osobní rozvoj.

S každým dalším víkendem se ovšem rozdíl mezi mnou a ostatními účastnicemi stíraly. Zcela souhlasím s Patrickem Williamsem, když říká, že pozice privilegovaného pozorovatele je zcela iluzorní - můžeme být buďto zcela uvnitř zkoumaného světa, anebo izolováni venku, neschopní se zkoumané realitě přiblížit.³ Ve snaze pochopit svět žen, které se přihlásily na kurz, jsem se natolik zapojila do víkendového programu, až jsem si chvílemi jen velmi mlhavě uvědomovala, že zde vlastně dělám výzkum; na posledním víkendu jsem

---

³ WILLIAMS, P., *Gypsy World: The Silence of the Living and the Voices of the Dead*, s. 13.

byla téměř přesvědčena o tom, že by tantra mohla být i mojí cestou a že v ní budu pokračovat. Nicméně ani toto ponoření do terénu neznamenal, že jsem si sama v sobě ujasnila etické otázky, které výzkumná situace otevírala. Právě naopak – zdálo se mi, že tím, že jsem k nerozlišení od ostatních žen, je vlastně klamu. Nevedla jsem žádné formální rozhovory, můj jediný nahrávaný rozhovor s Ivankou proběhl mimo kurz, spoléhala jsem se na vlastní paměť a do terénního deníku zapisovala ex post. Ve snaze nenarušovat pocit bezpečí ostatních žen jsem se možná stávala až příliš opatrnou, například zápisky během cvičení nebyly nijak ojedinělé - více žen si v průběhu programu zapisovalo své dojmy a nápady. Obdobné to bylo s pořizováním fotografií. Na každý kurz jsem si vozila fotoaparát, ale využívala ho naprosto minimálně; přitom i za těch několik fotek, které jsem udělala, byly ženy po skončení kurzu vděčné a litovaly, že jsem nefotila častěji.

Výše popsané zábrany a dilemata, kterým jsem čelila v průběhu svého výzkumu, jsou dle mého názoru pochopitelná – tantra se svými tělesnými cvičeními a sharingy psychoterapeutického typu, při kterých vyplouvají na povrch hluboké osobní problémy a tajemství, snad nelze být vnímána jako eticky neproblematická. Řešila jsem je tak, aby neutrpěl závazek důvěry, pod který jsem se podepsala, a zároveň ani můj výzkum; z toho důvodu byla jména všech účastnic obou kurzů pro účely této práce změněna.

2 ŽENSKÉ KURZY

Prvního víkendu, jenž byl nazvaný Bohyně a čarodějky, jsem se zúčastnila na počátku února 2009. Kateřina ho vedla se svou obvyklou partnerkou a zároveň i osobní přítelkyní Ivankou, dvaadvacetiletou středoškolskou učitelkou s psychoterapeutickým výcvikem. Ivanka se pro mě v následujících měsících stala velmi zásadní postavou; také proto, že Kateřina porodila své druhé dítě, a další kurzy už vést nemohla. Za normálních okolností by Bohyně a čarodějky otevíraly čtyřvíkendový cyklus, takhle ale zůstalo u jediného víkendu. Od následující ženské tantrické iniciace, kterou Ivanka vedla už sama bez Kateřiny, se lišil v několika ohledech. Na tantru přišly i ženy bez předchozích zkušeností s osobnostně rozvojovými kurzy, zatímco na Bohyních a čarodějkách byla z dvanácti žen na podobném kurzu poprvé jen jedna. Věkový průměr účastnic byl také o něco vyšší než u následujícího kurzu: pohyboval se kolem čtyřiceti let; až na dvě mladší ženy se na Bohyních a čarodějkách tedy sešly ženy zralého věku. Zajímavé bylo, že naprostá většina z nich vystudovala vysokou školu (deset z dvanácti); mé poznatky z kurzu Bohyně a čarodějky tak vycházejí vstříc tvrzení Lindy Woodhead, že ženská forma spirituality, jež do svého středu klade Bohyni jakožto artikulaci svých přání, přitahuje ženy ze střední třídy, s vysokoškolským vzděláním a často s předchozími zkušenostmi s tradičním náboženstvím.⁴ Ženy se také většinou navzájem znaly, protože se už v minulosti na podobných kurzech setkaly, dvě účastnice spolu dokonce absolvovaly celou Ivančinu ženskou tantrickou iniciaci, kterou jsem já v té době měla teprve před sebou.

Na ženské tantrické iniciaci už jsem nebyla nejmladší ženou ve skupině - věk účastnic se pohyboval na stupnici od pětadvaceti do padesáti let. Během prvních dvou víkendů se obsazení kurzu ještě lehce měnilo, ale od třetího víkendu, kdy se skupina definitivně uzavřela, se počet žen ustálil na jednadvaceti. Složení bylo tentokrát různorodější: ženy přišly z různých prostředí a z různých koutů republiky, čímž se dá také vysvětlit fakt, že se navzájem méně znaly než ženy z předchozího kurzu. Byly zde ale samozřejmě i výjimky, já jsem se například opětovně setkala s Renatou z Bohyní a

---

⁴ Woodhead si ovšem uvědomuje, že dosavadní výzkum v oblasti feministických podob spirituality je omezený. WOODHEAD, L., *Women and religion*. In WOODHEAD, L. (ed.), *Religions in the modern world: traditions and transformations*, s. 341

čarodějek, na kurz přišly také dvě trojice kamarádek. Vysokoškolské vzdělání měla tentokrát méně než polovina účastnic.

Mám-li zpětně porovnat účastnice kurzu Bohyně a čarodějky s těmi z následné ženské tantrické iniciace, domnívám se, že ženy z prvně jmenovaného kurzu si byly více jisty samy sebou a na víkend si přijely zkrátka jen *užít* společnosti ostatních žen, podobně orientovaných na ženskou spiritualitu, společně uctít Bohyni, ať už si za ni dokládají cokoliv. Za tímto dojmem samozřejmě může stát skutečnost, že jsme se logicky během jediného víkendu Bohyní a čarodějek nemohly dostat na takovou úroveň intimity, jako během iniciace probíhající osm měsíců: ženy neodhalily své slabiny, a z toho důvodu se mi zdály jistější. Přesto si troufám tvrdit, že účastnice Bohyní a čarodějek byly na své „Cestě“ o něco dál.⁵

Ženy z obou kurzů ale spolu měly něco společného – pohybovaly se ve stejném univerzu. Vstoupila jsem skutečně do svébytného světa s vlastním specifickým slovníkem, se společně sdílenými hodnotami a znalostmi; do světa, kde spolu ženy, které se do té chvíle nikdy neviděly, hovoří o stejných knihách, restauracích a obchodech, o obdobných životních zlomech. Když jsem se Ivanky ptala na to, jaké ženy navštěvují její kurzy a čím se mohou lišit od mých kamarádek, které by se na nic podobného nikdy nepřihlásily, odpověděla mi následovně:

V podstatě to, co dělám, je, že ťukám na pootevřené dveře, aby se otevřely.

Ženy už musí mít pootevřeno.

Co ony dveře „pootevřelo“? Snaha zodpovědět tuto otázku mě nutně dovedla k pojmu, vůči kterému mám sice řadu výhrad, jak si vysvětlíme vzápětí, ale jehož použití bylo, ruku v ruce s prohlubováním terénního výzkumu a teoretických znalostí, v podstatě nevyhnutelné. Tímto pojmem je New Age; a právě na tomto místě je nezbytné si ho přiblížit, neboť nám pomůže pochopit atmosféru ženských víkendových kurzů a myšlenkové zázemí jejich účastnic.

2.1 *New Age, neopohanství, nebo něco mezi tím?*

Svůj výzkum, respektive jeho praktickou, terénní část, jsem započala bez předešlé hlubší znalosti těch společenskovedních studií, které by byly ke zkoumanému fenoménu relevantní. Tato „akademická nepřipravenost“ ovšem nebyla známkou nezodpovědného

---

⁵ K symbolice Cesty se dostaneme později.

přístupu z mé strany. Chtěla jsem se pouze vyvarovat situace, že budu už při vstupu do terénu předem zatížená koncepty a předpoklady (ne-li přímo předsudky); jinak řečeno, že si budu všimát zejména toho, co zapadá do už dříve formulované, mně dobře známé hypotézy, a jiné věci přehlédnou, čímž si sice možná řadu věcí zjednoduším, zároveň tím ale utrpí kvalita mého výzkumu. Byla jsem tedy *tabula rasa*, člověk přicházející do prostředí, které je pro něj natolik neznámé, že si o něm nic nemyslí, nic neočekává a nic nepředjímá.

Jistě, nějakou představu jsem přeci jen měla, ne ale o univerzu natolik komplexním jako to, ve kterém se pohybují „moje“ ženy. Jak už bylo řečeno, tyto ženy spolu sdílejí podobný slovník, hodnoty i znalosti. Četly stejné knihy, v životě si pokládají stejné otázky. Přesto jsem se termínu „New Age“ dlouhý čas snažila vyhnout - jakkoliv mě k němu literatura i praxe neustále zaváděly, stále jsem váhala, zda své ženské kruhy výslovně pojímat jako jeden z jeho projevů, a to přinejmenším ze dvou důvodů.

Za prvé, jak už bylo naznačeno výše, koncepty mohou být nositeli předsudků. Je nepochybné, že ani jazyk sociálních věd (a pro oblast náboženství to dle mého názoru platí dvojnásob) není neutrální - to lze jasně ukázat na příkladu weberiánských termínů církev/sekta, původně pouze analytických konstruktů, jež teď zásluhou tradice samy o sobě jednoznačně hodnotí; vždyť „všichni se shodnou na tom, že být sektářem je něco špatného, a všichni (s výjimkou ateistů) se shodnou, že být členem církve není nic hrozného“.⁶

Za druhé, čím více prací snažících se definovat New Age jsem přečetla, tím více jsem se zaplékala do úvah, které můj výzkum, soustředící se zejména na terén, pouze zdržovaly. Jsou rituály, které jsme v ženských kruzích prováděly, skutečně projevem New Age? Nejedná se spíše o neopohanství? Jenže není nakonec neopohanství také jen dalším projevem New Age?⁷ Definice New Age je ve výsledku značně široká; dokonce tak široká, až by mohlo být namítnuto, že jako definice ztrácí smysl, neboť s trochou nadsázky pod ní lze zahrnout vlastně vše v naší postmoderní epoše, včetně už zmiňovaného neopohanství.

V tomto bodu svých úvah jsem si ale uvědomila, že to, co se dosud zdálo být problémem, může být naopak východiskem: koncept hnutí New Age, jakkoliv někdy nutně zjednodušující či zavádějící, lze využít coby popis určitého „ducha doby“, tedy takové doby, ve které se pod záštitou Bohyně v rámci jediného víkendu mohou setkat tantra, Oshovy meditace, neopohanské rituály, vykládání tarotů, reflexní terapie, šamanismus a makrobiotika (čímž ovšem výčet mou vypočítaných inspirací zdaleka nekončí).

---

⁶ NEŠPOR, Z. R.; LUŽNÝ, D. *Sociologie náboženství*, s. 104.

⁷ Více např. KRANENBORG, R., *New Age and Neopaganism: Two Different Traditions?*

2.1.1 New Age – koncept a vývoj

Koncept New Age, tak, jak si ho nastíníme vzápětí, ovšem vždy tak široký záběr neměl. Ve svém původním, úzkém smyslu označoval hnutí UFO kultů vzniklých po 2. světové válce: jak je patrné, jednalo se o skupiny, které zaujal fenomén „létajících talířů“, tedy na obloze pozorovaných nevysvětlených létajících objektů (v angličtině Unidentified Flying Objects, zkráceně UFO). Jejich původně badatelský záměr se postupně transformoval do kultického přesvědčení, že létající objekty jsou obydleny inteligentní rasou z vesmíru, která symbolizuje příchod Nového věku. Starý pořádek, jak ho známe, poznamenaný materialismem, bude zničen nejrůznějšími přírodními katastrofami, aby se uvolnilo místo pro pořádek nový, charakteristický vyšším spirituálním vědomím.

V revolučních 60. letech 20. století pak byla myšlenka přicházejícího Nového věku převzata a dále upravována nejrůznějšími utopistickými skupinami, z nichž si coby nejslavnější jmenujme komunitu soustředěnou ve skotském Findhorn. Členové (nejen této) komunity se snažili žít v souladu s univerzálními zákony přírody a vesmíru *už teď*, což znamená důležitý posun vzhledem k dalšímu vývoji: oproti pasivnímu očekávání apokalypsy, typickému v případě UFO kultů, se zde upřednostňoval aktivní, konstruktivní přístup.⁸

Eschatologická očekávání výše uvedených skupin, tedy přesvědčení, že jsme na prahu paradigmatického zlomu, po němž bude následovat vyšší epocha, oproštěná od nedostatků té současné, našla své vyjádření i v astrologii: podle té se Země posune během periody dlouhé asi 2100 let o jedno znamení zvěrokruhu zpět (jedna perioda je jedním „měsícem“ tzv. platonského roku, v jehož průběhu oběhne světový pól kolem pólu ekliptiky). Nyní končí „věk Ryb“ a nastává „věk Vodnáře“; přecházíme tedy od křesťanské (ryba je starověkým symbolem křesťanství) a dualistické epochy ve znamení Ryb k monistické epoše Vodnáře, jež má být blaženým věkem tolerance, duchovního růstu a intuice.⁹

New Age v širším, obecném smyslu, tedy v tom, v jakém bude chápán i v této práci, je termínem zastřešujícím nejrůznější duchovní směry a inspirace existující v západní společnosti coby alternativy vůči tradičnímu náboženství i ateismu. Hanegraaff přebírá

---

⁸ HANEGRAAFF, W. J., *New Age religion*. In WOODHEAD, L. (ed.), *Religions in the modern world: traditions and transformations*, s. 250-251.

⁹ VOJTÍŠEK, Z., *Netradiční náboženství u nás*, s. 84.

Campbellův výraz, když hovoří o ‚cultic milieu‘ - což odpovídá výše vyslovenému záměru vnímat New Age coby atmosféru naší postmoderní doby, spíše než jako označení konkrétních fenoménů. Toto ‚cultic milieu‘ si ke konci 70. let začalo uvědomovat samo sebe, a vytvořilo víceméně jednotné hnutí: lidé, kteří se účastnili nejrůznějších alternativních aktivit, začali sami sebe považovat za součást neviditelné komunity podobně založených jedinců, jejichž společná snaha měla proměnit svět v lepší a spirituálnější místo.¹⁰

2.1.2 Znaký New Age

Zazněl zde výraz „postmoderní“; použijme ho jako klíč k lepšímu pochopení povahy New Age. Mluvíme-li o postmoderní epoše, máme na mysli tu dobu, ve které ztratila kredit jak tradiční náboženství, tak i velká vyprávění o pokroku, vědě a racionalitě, jež chtěla tradiční náboženství vystřídat. Skutečnost je neredukovatelnou pluralitou, a proto se vzpírá univerzálnímu výkladu.

Pro postmoderní epochu je charakteristická rozmanitost *trhu*, bohatost *nabídky* - ať už se jedná o nabídku materiálních artefaktů, politických teorií či spirituálních podnětů. Člověk Nového věku se na tomto trhu volně pohybuje a vybírá si ty duchovní podněty, které jemu osobně nejlépe vyhovují; nestává se členem žádné organizované církve, protože ta nemůže vyjít vstříc jeho vysoce individualizovaným potřebám.¹¹

Hnutí New Age se ze své podstaty vzpírá nějaké striktní definici, jeho obrysy ale můžeme načrtnout za pomoci několika charakteristických rysů; a jedním z těchto rysů je právě **individualismus**. Individualismus upřednostňovaný na úkor společným hodnotám ovšem není považován za egoismus: soustředění na osobní růst je legitimní duchovní praktika postavená na naslouchání svému vnitřnímu vyššímu já.¹² Individualizovaný ‚klient‘, budeme-li tedy nadále pracovat s obrazem člověka na spirituálním trhu, nestaví doprostřed svého duchovního světa boha, ale **seberealizaci**, tedy vlastní osobní a duchovní rozvoj. K tomu lze dojít (také) za pomoci psychoterapeutických metod: **psychoterapeutické metody s náboženskými přesahy** jsou dalším charakteristickým rysem New Age. Ač je hnutí někdy vnímáno jako pouhá kompilace už existujících,

---

¹⁰ HANEGRAAFF, W. J., *New Age religion*. In WOODHEAD, L. (ed.), *Religions in the modern world: traditions and transformations*, s. 252.

¹¹ Tamtéž, s. 259.

¹² Tamtéž, s. 260.

zejména východních tradic, nelze mu upřít, že na trh s duchovními podněty nově přispělo přinejmenším tímto svébytným oborem.¹³

Do západního duchovního smýšlení se totiž zásadně promítl vliv rozvíjející se moderní psychologie, jmenovitě myšlenky švýcarského psychiatra Carla Gustava Junga: Jung zdůrazňoval božskou povahu duše a chápal centrální archetyp nevědomí (bytotné Já) jako korelát představy Boha, k jehož nalezení docházíme cestou individuace.¹⁴

Paul Heelas tyto směry, pro něž je příznačná fúze náboženského a psychologického a jež se zaměřují na rozvoj vnitřního já, nazývá *self-religions* (i když později si ukážeme, že vhodnějším označením je spíše *self-spirituality*): Já je božské, a spiritualizované psychologické aktivity tak neslouží pouze účelům terapie a osobního růstu, ale nabízí i spásu skrz „poznání sebe sama“. Záměr využít svůj lidský potenciál se přesunul do náboženské roviny.¹⁵ Poznatkům z vlastního terénního výzkumu bude věnováno dostatek prostoru později, na tomto místě tedy jen připomeňme, že obě lektorky, které jsem poznala během kurzů, mají psychologické vzdělání a jak víkend Čarodějky a bohyně, tak celý cyklus ženské tantrické iniciace měly výrazně terapeutický charakter.

Skutečnost, že víkendy byly placené, nás vede k dalšímu důležitému rysu. V souvislosti s rozmanitostí duchovní nabídky jsme použili příměr člověka na spirituálním trhu – podívejme se na něj teď doslovně, ne jen jako na metaforický obrat. New Age má své semináře, knihovny, restaurace, specializované obchody, zkrátka **placené služby**. Duchovní zážitky se skutečně staly záležitostí obchodu: „Základním pojivem v hnutí Nového věku je vztah mezi poskytovatelem náboženské zkušenosti a jeho klientem. Typickou institucí Nového věku tak není ani tajný spolek, ani veřejné náboženské společenství, ale duchovní centrum, které svým klientům poskytuje placené služby. Hnutí Nového věku tak není tvořeno členy ani jinými vědomými příslušníky dané skupiny, ale podnikateli a jejich klienty.“¹⁶

Uvedme si zde ještě několik málo dalších společných rysů, jež alespoň přibližně vymezují hranice New Age, jakkoli tento výčet není vyčerpávající.¹⁷

---

¹³ VOJTÍŠEK, Z., *Encyklopedie náboženských směrů v České republice: náboženství, církve, sekty, duchovní společenství*, s. 283.

¹⁴ Více k tomuto tématu viz ZBÍRAL, D., *C. G. Jung a nová religiozita*.

¹⁵ HEELAS, P., *Western Europe: Self-Religions*. In CLARK, P.; SUTHERLAND, S. (ed.), *The Study of Religion, Traditional and New Religions*, s. 167.

¹⁶ VOJTÍŠEK, Z., *Encyklopedie náboženských směrů v České republice náboženství: církve, sekty, duchovní společenství*, s. 284.

¹⁷ Volně vycházím z charakteristiky New Age, jak ji definuje David Zbiral. Viz ZBÍRAL, D., *New Age a novopohanství*.

Holismus, snaha o sjednocení protikladů. „Po dualistickém věku Ryb spjatém s tradičními formami křesťanství nastává doba smířování protikladů, např. muže a ženy, vědy a náboženství, těla a duše, akce a spirituality, lékařství a léčitelství, Západu a Východu, jednotlivých etnik a náboženství... New Age kritizuje karteziánsko-newtonovský mechanistický model světa a má sklon k celostnímu pohledu.“¹⁸ Dle Jamese A. Herricka je pro New Age charakteristický jistý „soteriologický optimismus“, jenž je vyjádřen ve víře v pozitivní budoucnost lidstva, v období harmonie mezi tělem a duší, mužem a ženou, rozumem a vírou a v neposlední řadě i mezi člověkem a přírodou.¹⁹

Takto holistické vidění světa našlo svůj výraz v tzv. **hypotéze Gaia**, jejímž autorem je biochemik James Ephraim Lovelock (1919). Podle něj je Země jako celek komplexním systémem, který je schopen autoregulace; je tedy živým organismem s vlastní inteligencí, z čehož nutně plynou závažné důsledky pro chování lidí.²⁰ Zde můžeme vysledovat kořeny obnovení kultu Bohyně a hlubinné ekologie.²¹ Snaha obnovit vazby na životní prostředí se projevuje také **zájem o léčitelství**, respektive o tradiční přírodní medicínu. Tou je například medicína ajurdvédská (a bylinkářství obecně), můžeme sem ale zařadit i vegetariánskou či makrobiotickou stravu.

S **návratem k tradicím**, inspiračním zdrojům ležícím v dávné minulosti, souvisí zájem o stará náboženství, mytologii, zaniklé civilizace, esoteriku apod.²² Z těchto zdrojů si, jak bylo ukázáno, eklektické New Age vybírá jen něco - proto jsme během rituálu mohly vyvolávat Persefoné vedle Vesny, svatou Brigitu z Kildare vedle Amazonky. To ovšem neznamena, že by New Age s univerzální platností zároveň zatracovalo současná silná institucionalizovaná náboženství – jakkoliv někdy bývá interpretováno jako forma neognoicismu, jež v sobě implicitně obsahuje kritiku křesťanství.²³

Výše jsme si k definici New Age vypomohli Campbellovým výrazem ‚cultic milieu‘, přihlásili jsme se tedy k pojetí New Age jakožto prostředí/atmosféry, nikoliv konkrétní duchovní techniky. Přesto zde několikrát zazněl výraz ‚hnutí‘; budiž na tomto

---

¹⁸ Tamtéž.

¹⁹ NEŠPOR, Z. R.; VÁCLAVÍK, D. (ed.), *Příručka sociologie náboženství*, s. 363.

²⁰ VOJTÍŠEK, Z., *Encyklopedie náboženských směrů a hnutí v České republice: náboženství, církve, sekty, duchovní společenství*, s. 287.

²¹ Hlubinná ekologie se snaží o duchovněji a komplexnější přístup k přírodě; hledání odpovědí na otázky po lidských hodnotách a etice ji ale obohacují i o filosofický rozměr, není tedy pouze ekologickým směrem. Vychází z dvou základních principů: sebeuvědomění a biocentrické rovnosti. Sebeuvědomění znamená uvědomit si sebe jako součást celku, skládajícího se z lidské společnosti a živé i neživé přírody, a tedy i svoji nevyhnutelnou provázanost s ostatními částmi. Biocentrická rovnost, jež ze sebeuvědomění vychází, je pak idea, že všechny formy života mají stejné právo žít a vyvíjet se. VALENTA, O., *Hlubinná ekologie: stručný přehled vývoje a definice pojmu*.

²² ZBÍRAL, D. *New Age a novopohanství*.

²³ NEŠPOR, Z. R.; VÁCLAVÍK, D. (ed.), *Příručka sociologie náboženství*, s. 361.

místě zdůrazněno, že výraz je používán spíše z nedostatku výrazů vhodnějších. Označení hnutí, implikující jistou formu ustálené dogmatiky a tradičních forem organizace, je rovněž poněkud zavádějící. Spíše než o hnutí (skupinu) v tradičním smyslu slova jde totiž o typ religiozity charakteristický diferenciovaným a holistickým pojetím vztahu mezi člověkem, přírodou a „božským“, který je možná víc než čímkoli jiným životním stylem spojeným se zvláštní spirituální hermeneutikou.²⁴

2.1.3 Heelasova spirituální revoluce a kritika výrazu New Age

‘Cultic milieu’, typ religiozity, atmosféra doby. Chápeme-li náboženství jako poslušnost transcendentnímu bohu a tradicím, které zprostředkovávají boží vůli, ve světle doposud řečeného je pak zcela bezpředmětná případná debata, zda je New Age náboženstvím. Nemůže být; protože nemá své ústřední texty, nic podobného *Knize stínů*²⁵ neopohanské Wiccy či snad křesťanské Bibli, žádná dogmata, žádné společné bohy, žádné vlastní tradice. Na zakoušení božského, jež je imanentní v našem aktivním životě, se více než náboženství hodí pojem *spiritualita*.²⁶

Posunu od náboženství ke spiritualitě a vůbec samotné distinkci těchto dvou pojmů je věnována studie s výmluvným názvem *Spiritual revolution*. Heelas zde vyjadřuje názor, že přinejmenším pro vyspělé industriální společnosti neplatí sekularizační teze – respektive náboženské (naslouchající Bohu) ustupuje ze scény ani ne tak na úkor sekulárnímu, jako spíše na úkor spirituálnímu (vycházejícímu vstříc životu). Spirituální znamená vnitřní, imanentní; spiritualita je samotný život, jenž je žitý osobně, plně, psychologicky, existenciálně, ne v omezených šablonách kapitalistické modernity.

Zrození požadavku plně prožívaného a duchovního života, jenž stojí v opozici vůči tradicím, ona Heelasova spirituální revoluce, koresponduje se zrozením pojmu New Age, tedy s kontra-kulturou 60.let 20.století. Heelas ale mezi New Age a onu „spiritualitu života“ rovnítko neklade; pouze říká, že New Age je jejím nejviditelnějším vyjádřením, pověstným ‚vrcholem ledovce‘. Nedávné výzkumy realizované v Británii dokládají, že například s alternativní medicínou má zkušenosti 39 procent dotázaných, aniž by se však ti

---

²⁴ Tamtéž, s. 360.

²⁵ *Knihy stínů* je ústřední, částečně tajný text Wiccanů. Největší podíl na jeho autorství má Gerald B. Gardner (1884-1984), zakladatel prvního covenu s názvem *Wicca*, důležitou součástí *Knihy stínů* je ale i *Provolání Bohyně* od Doreen Valiente (1922-1999).

²⁶ HEELAS, P., *The spiritual revolution: from ‘religion’ to ‘spirituality’*. In WOODHEAD, L. (ed.), *Religions in the modern world: traditions and transformations*, s. 358.

samí lidé nutně považovali za stoupence New Age.²⁷ Lidí, kteří tak výslovně činí, je dle studie *New Age religion* Woutera J. Hanegraaffa od počátku 90. let 20. století čím dál tím méně²⁸ - skutečně, není to pouze autorka této práce, kdo se obává nechtěných asociací zatěžujících pojmy. Termín New Age totiž s sebou stále nese vzpomínku na radikalitu 60.let, jež odmítly staré hodnoty. Tendence nahradit ho neutrálnějším termínem ‚spiritualita‘ je součástí nové strategie adaptace a asimilace namísto odmítnutí a konfrontace, důsledkem čehož získává hnutí New Age své pevné místo ve spirituálním mainstreamu.²⁹

Opatrný přístup k pojmu ‚hnutí New Age‘ si můžeme názorně ukázat na postojích a vyjádřeních některých z těch jedinců, které bychom pravděpodobně pod tuto hlavičku bez váhání zařadili. V reakci Hany Evans na již zmiňovaný článek *Propláchnout se Vodnářem* se můžeme dočíst následující:

„Pro mě osobně a pro mnoho dalších žen i mužů, kteří mají zkušenost s 'hnutím Bohyně', se nedá říci, že jde o směr Nového věku. Ten se podle mého porozumění, možná mylného, charakterizuje symbolickým pohybem lidského vědomí vzhůru, k 'ascendenci', 'nad' naše lidské podmínky, mimo doménu životního koloběhu. Hnutí Bohyně, které je reinkarnací několikatisíciletého uctívání Mateřského Principu, dokumentovaného po celé planetě Zemi, je snahou o nejen symbolický návrat zpět ke kořenům, do našich těl, do hloubi našich kreativních duší, do samého centra naší existence, právě tam, kde jsme, a prožití její hluboké krásy, se všemi zkouškami, které toto přináší. A proto raději než 'proplachování se Vodnářem' bych vnímala 'uzemnění se v Gaie' jakožto slogan, charakterizující Festival Bohyně v České Republice 2004. Pokud jsem 'do Čech chtěla něco přivést', tak jen posílení tohoto v různých formách tolik opakovaného poselství.“³⁰

Dejme na tomto místě slovo také Vlastimilu Markovi, českému hudebníkovi, jenž bývá pokládán za jednu z výrazných postav českého New Age: „Především to není Hnutí. Je to jen mediální označení trendu tehdy rostoucího počtu lidí, kteří si, nespokojeni s životem svým i stavem společnosti na počátku 60. let, začali klást jiné než do té doby obvyklé otázky. Nálepka New Age začala být používána právě pro označení stovek a tisíců

---

²⁷ Tamtéž, s. 364.

²⁸ HANEGRAAFF, W. J., *New Age religion*. In WOODHEAD, L. (ed.), *Religions in the modern world: traditions and transformations*, s. 253.

²⁹ Tamtéž.

³⁰ Plné znění Valpuržiny reakce dostupné z WWW:

<<http://www.jitrnizeme.cz/view.php?nazevclanku=uzemnit-se-v-gaie&cislocclanku=2004070601>>.

různých metod, postupů, cvičení, hnutí, aktivit, které všechny spojovala snaha poznat sebe sama a změnit své životy k pozitivnímu.³¹

Ze zvědavosti jsem se na pojem ‚New Age‘ zeptala i lektorky Ivany, v jediném nahrávaném rozhovoru svého výzkumu – zajímal mě její názor na termín, pod který v této práci teoreticky řadím ženskou tantrickou iniciaci, kterou ona sama vede. Váhavost následné odpovědi byla v kontextu jejího jinak velmi plynulého a jistého projevu výjimkou:

No:: abych řekla pravdu (2.0) neznám přesnou definici New Age, jo (1.0) takže (.) když jsem si občas něco přečetla (1.0) protože New Age tady je já nevím třicet čtyřicet let?, možná (.) nevím (.) tak nějak dlouho=uplně (.) se mě teďka ptáš na něco, co nemám detailně zmapovaný jo, takže (.) možná (.) nebudu to říkat úplně přesně (.) Tak (3.0) mně se ten (.) jako (.) aspoň to málo, co o tom vim, tak se mi ten nápad <nebo nápad=se mi ty myšlenky jako zamlouvaly (2.0) na druhou stranu (2.0) nev- nejsem si jistá, jestli to nemá nějakou přesnou strukturu.³²

Jak už bylo řečeno a jak se také čím dál tím jasněji ukazuje, definice, koncepty i jejich chápání a hodnocení ze strany nejen akademické obce se značně liší. Tato teoretická pasáž si nekladla za cíl jednou provždy vyjasnit jemné nuance mezi pojmy. Termíny New Age, spiritualita života či *self-spirituality* nám zde pouze posloužily k dosažení záměru definovanému na začátku této kapitoly – totiž jako přiblížení atmosféry prostředí, ve kterém proběhl můj výzkum.

2.2 Tantra

S výjimkou prvního víkendu, který se od těch následujících ovšem zásadněji nelišil, byl můj výzkum realizován v kurzech tantry; podívejme se tedy důkladněji i na tento termín.

Samotný výraz *tantra* pochází ze sanskrtu a může být přeložen různě - například jako vlákno, nit' či tkalcovská osnova, ale také jako sled, rozvinutí nebo stálý průběh;³³ jak vidno, etymologie nám jako nástroj jednoznačného vysvětlení příliš neposlouží.

---

³¹ MAREK, V., *Co to je hnutí New Age?*

³² Použila jsem Jeffersonův transkripční systém, abych zachytila váhavost Ivančiny odpovědi.

³³ WERNER, K., *Malá encyklopedie hinduismu*, s. 179.

Definice tantrismu je pak stejně obtížná, jakkoliv se o ni snažila a nadále snaží řada indických i zahraničních badatelů. Obecně lze říci, že tantrismus označuje indickou školu myšlení a duchovních praktik, která se jako velkolepé hnutí objevila ve 4. století našeho letopočtu³⁴ a o dvě století později zasáhla všechna indická náboženství - proto můžeme hovořit o různých tantrismech, o tantrismu šivaistickém, višnuistickém, šaktickém, buddhistickém i džinistickém. Dle Dušana Zbavitele se tantra jeví spíše jako životní postoj než soustavná filozoficko-náboženská nauka. Tantrici se postavili proti tradicím, odvrhli diktát starých učení a snažili se přeměnit člověka v bytost nespoutanou konvencemi a zvyky, nově uvažující a nově jednající.³⁵ V kontextu árijské Indie je významné, že vyjadřovali nesouhlas s kastovním rozvrstvením indické společnosti, ovšem ještě významnější je jejich odmítnutí askeze převládajících velkých náboženských směrů: tantra rehabilituje *tělo*. Konečně integrace a duchovního osvobození přece nelze dosáhnout tím, že budeme zavrhnout některé jeho části (tzn. jeho tělesnou dimenzi).³⁶ Mudrci a učenci indického tantrismu v době jeho rozkvětu už nepokládali vědy a brahmánskou tradici za schůdnou cestu k pravdě, ne pro člověka, který už ztratil duchovní sílu; proto je třeba vyjít ze svého pokleslého stavu a vydat se k samým zdrojům života. Tělo a jeho sexualita, spolu s citem, jsou cestou k transcendenci. Známy tantrický výrok „vše, co je zde, je jinde, a co tu není, je jinde“, je vykládán tak, že člověk je mikrokosmos, zmenšenou reprodukcí makrokosmu, že každá buňka v lidském těle žije plným a soběstačným životem.³⁷

Pro staré tantrické spisy je nejcharakterističtější návaznost na šaktismus, který je právě tak málo ortodoxní a také, jako tantra, uznává hybnou sílu života: *šakti*, ženský princip, který dává a neustále obnovuje život.³⁸ Poprvé v historii árijské Indie získala prvořadé postavení Velká Bohyně; do hinduismu touto cestou vstoupilo obrovské původní hnutí prapůvodního a lidového duchovního života.³⁹ Dle Kúrmapurány⁴⁰ se bůh Šiva rozdělil na dvě poloviny: levou ženskou a pravou mužskou. Z ženské poloviny se staly šakti (energie, síly), tj. ženská božstva odpovídající Šivovi jako muži; od té doby se

---

³⁴ Zdroje inspirace tantrismu je ale nutno hledat v historii ještě dávnější, předárijské – např. kultovní symboly *lingu* a *jóni* byly v Indii uctívány už v dobách harrapské civilizace, jež kvetla mezi léty 3000-1900 a jež byla později ovládnuta indoárijskými kmeny.

³⁵ ZBAVITEL, D., *Hinduismus a jeho cesty k dokonalosti*, s. 65-68.

³⁶ WERNER, K., *Malá encyklopedie hinduismu*, s. 180.

³⁷ ZBAVITEL, D., *Hinduismus a jeho cesty k dokonalosti*, s. 68.

³⁸ Tamtéž, s. 69.

³⁹ ELIADE, M., *Jóga, nesmrtelnost a svoboda*, s. 158-159.

⁴⁰ Kúrmapurána je jedním z osmnácti hlavních hinduistických purán, hinduistických náboženských textů. Purány jsou většinou ve verších, nejstarší z nich vznikly ve 2.stol. n.l., a co do materiálů jsou dosti nesourodé – směšují legendární, mytologické i polohistorické materiály. WERNER, K., *Malá encyklopedie hinduismu*, s. 147.

rozlišují „uctívači pravice“, tj. uctívači mužského božstva, zvláště Šivy a jeho lingam, a „uctívači levice“, tj. šáktové, uctívači ženských božstev, zvláště Šakti, Párvatí, Durgá, Kálí a jejich jóni. Šaktismus je patrným odkazem tantry v hinduismu, kde je dnes vedle višnuismu a šivaismu jeden ze tří hlavních směrů. Božská „Energie“ a síla myšlená jako žena se projevuje v ženských principech a bohyních, těm jsou mužská božstva podřízena. V umění je Šakti (Energie, síla, moc) manželkou Šivy a je označována jako Déví (Bohyně). Manželka Šivy je jedinou bohyní hinduismu, která se vyrovná manželovi – nebo ho i předčí.⁴¹

Tantra a tantrický šaktismus uznávají nutnost oba principy, tedy mužský i ženský, sjednotit. K tomuto cíli směřuje pak veškeré tantrické úsilí, všechna náboženská praxe, která zahrnuje rituály, uctívání, jantry, mantry i meditaci.⁴² Spojení ženského a mužského principu je v tantře cestou k dosažení *mahásukha*, „velkého štěstí“ (tento pojem nahradil *móksu*, vysvobození), a je to cesta jak symbolická, tak reálná⁴³ – dostáváme se k otevřené tantrické sexualitě, k sexuální energii *kundalíní*, se kterou tantrik pracuje.

Tantrické sexuální obřady jsou nejpřímochařejší a nejbezprostřednější prostředek k dosažení extáze, při které dojde k překonání ega a k dosažení jednotného kosmického zážitku.⁴⁴ K tomuto tématu lze na základě dostupné literatury jistě říci mnohé, aniž bychom se k pochopení energie *kundalíní* byť i jen přiblížili, soustředme se tedy na tomto místě zejména na dvě skutečnosti, jež jsou pro nás zásadní: 1) tantra uznává tělo a jeho sexualitu a 2) pěstuje kult ženy. „Bohyně-matka, zasvěcovatelka, původkyně života, zdroj rozkoše, cesta k nadmyslnu: žena a její tajemství jsou podstatou tantry, podstatou jejího tisíciletého poselství.“⁴⁵ V každé ženě se ukrývá kosmická energie Šakti, stvořitelky života.

Přesto je to zejména onen sexuální prvek, který si s tantrou západní člověk spojuje a na nějž ji eliminuje. To potvrzuje moje vlastní zkušenost – kdykoliv jsem někde mluvila o svém výzkumu v oblasti tantry, přestože výlučně ženské, vynořily se narážky na tantrický sex, pronášené s pobavením či zvědavostí. Sexualita je silné téma, jež je málokdy nahlíženo bez nejrůznějších asociací, a já osobně se domnívám, že ona sexuální aureola, jež obklopuje jakoukoliv zmínku o tantře, této nauce spíše škodí - klást rovnítko mezi tantru a tantrický sex je totiž zavádějícím zjednodušením.⁴⁶

---

⁴¹ BELLINGER, G. J., *Sexualita v náboženstvích světa*, s. 140.

⁴² ZBAVITEL, D., *Hinduismus a jeho cesty k dokonalosti*, s. 69.

⁴³ Tamtéž, s. 70.

⁴⁴ VAN LYSEBETH, A., *Tantra: kult ženského principu aneb jiný pohled na život a sex*, s. 235.

⁴⁵ Tamtéž, s. 176.

⁴⁶ Pro úplnost je však třeba dodat, že obskurní podoby tantrické výuky, kde mezi tantru a tantrický sex rovnítko dát lze, dozajista existují. Van Lysebeth se v tomto ohledu vyjadřuje následovně: „Protože

2.2.1 Neotantra

Je však zjevné, že je to právě aspekt otevřeného přístupu k tělu a rozkoši, který tantře na západě získal takovou popularitu. Někteří badatelé nazývají současnou západní podobu tantry *neotantrou*⁴⁷ - zastavme se u tohoto pojmu, abychom pochopili rozdíl mezi současnou „víkendovou“ podobou tantrické výuky a původním tantrickým učením, jež vyžadovalo dlouhá léta disciplinovaného procvičování. Že se nejedná o totéž, je reflektováno samotnými lektory - Ivanka to, co vyučuje na svých kurzech, od *čisté tantry* odlišuje následovně:

Já bych řekla, že v současné době tantra toho typu, který existoval před pěti tisíci lety v Indii, je pro západního člověka neproveditelná, ale berou se z ní některý prvky, který navracej toho člověka sama k sobě. Je neproveditelná z toho důvodu, že má jiný prožívání, jiný vnímání a i jinej způsob života jako takovej. Čistá tantra je v podstatě jítí po tělesný cestě spirituality, práce se sexuálním vzrušením, dostávání se skrze sexuální vzrušení do jiných dimenzí možná. Až tak, že už pak nezáleží na tom, s kým to sexuální vzrušení prožíváš, ale většinou po tý čistý linii. A to my neumíme.

Jakkoliv může platit tvrzení lektorky Ivanky, že tantra je s každým učitelem jiná, současná rámcová podoba (neo)tantrické výuky a zejména její rozšíření na západě za mnohé vděčí indickému profesorovi filosofie jménem Bhagaván Šrí Radžníš (1931 -1990), který je ale známý spíše jako Osho. Tento „sexuální guru“, jenž několik let pobýval také v USA, se svým učením o roli extáze, sexu a energií *kundalini* sice blížil tantrickému hinduismu, dal mu ale spíše psychotherapeutický rozměr. Podle něj si člověk může uvědomit svou božskou podstatu pouze tehdy, když se zbaví potlačovaných emocí a pudů; jeho hlavní psychotherapeuticko-náboženskou metodou se proto stalo skupinové uvolňování emocí (jeho nejznámější meditací je patrně tzv. dynamická meditace) a sexuálního uspokojování.⁴⁸ Zda jeho psychotherapeutické postupy pomohly všem jeho stoupencům, je

---

nepřátelé tantry hovoří o chlípčnosti a protože skuteční tantrikové mlčí, oddávají se (a budou se oddávat) podezřelá individua ve jménu tantry více než pochybným praktikám.“ (s. 451) O západní podobě tantry pochybuje i Adam Borzič, byl jí v závěru přiznává zásluhu na prosazování pozitivního přístupu k tělu. A. Van Lysebeth, *Tantra: kult ženského principu aneb jiný pohled na život a sex*, s. 451-471; BORZIČ, A., *Tantra a západní svět*.

⁴⁷ PUTTICKOVÁ, E., *Tantrické spiritualita*. In PARTRIDGE, C. (ed.), *Encyklopedie nových náboženství*, s. 185-186.

sporné: za jeho života byly hlášeny stovky případů psychických poškození.⁴⁹ Jisté ovšem je, že se stal zakladatelem sítě i po jeho smrti úspěšně fungujících komunit, jeho knihy se nadále úspěšně prodávají a rovněž v ČR existují meditační centra výslovně se hlásící k jeho odkazu.⁵⁰

Opět se tedy setkáváme s psychoterapeutickými metodami s náboženskými, respektive spirituálními přesahy; tzv. neotantru E. Puttickové můžeme jednoznačně chápat jako spiritualitu typu Nového věku, která vykazuje charakteristiky nastíněné v předchozí kapitole, což je vedle zmíněné psychoterapeutické povahy také eklektické vybírání z různých tradic, holistické vnímání světa, snaha o harmonii či sjednocení mužského a ženského principu.

Zanechme ale na tomto místě snahy vysvětlit pojmy, neboť to není pravým smyslem této práce - naším cílem jsou zde více lidé než definice, konkrétní ženy, konkrétní motivace a konkrétní prožitky, které jim víkendy přinesly. Ženská tantrická iniciace, které jsem se účastnila, navíc nejen že nebyla původní „čistou tantrou“, ale nejspíš nebyla ani „čistou neotantrou“, jakkoliv je tento pojem nejasný. Kurz vycházel ze zaměření a zkušeností Ivanky, lektorky s psychologickým vzděláním a zkušenostmi se šamanismem, a jako takový obsahoval z různých zdrojů inspirovaná praktická cvičení a ženské sdílení (tzv. sharing) – teoretickým hovorům o tantře příliš prostoru věnováno nebylo.

---

⁵⁰ Více o Oshovi viz VOJTÍŠEK, Z., *Encyklopedie náboženských směrů v České republice: náboženství, církve, sekty, duchovní společenství*, s. 332-336.

3 SKALKA U DOKS – DUCHOVNÍ CENTRUM

3.1 *Atmosféra duchovního centra a osobnost Ivanky*

Je možná trochu ironií, že kapitolu věnovanou terénnímu výzkumu začnu citátem, který sice zazněl už v této práci, nikdy však, podobně jako termín New Age, nezazněl v terénu; nicméně mi zde pomůže přiblížit atmosféru duchovního centra, ve kterém se ženská tantrická iniciace odehrávala. Oním citátem je slavný výňatek z Višvasáratantry ‚*Vše, co existuje zde, je jinde, co není zde, neexistuje nikde*‘ – v předchozí kapitole jsme si jeho význam nastínili jen velmi stručně, podívejme se tedy na něj podrobněji.

Tantra učí, že vesmír je *živý* a neustále se znovu tvořící. Stvoření neproběhlo v jediném okamžiku na začátku - je to neustálý proces a my, lidé, jsme jeho součástí. Nestojíme mimo kosmické síly, ona tvořivá energie, jež se nazývá *kundalíní*, je i v našem mozku a našich buňkách a neustále vytváří jak naše vlastní těla, tak celý tento vesmír.⁵¹ Z toho plyne, že v našem těle, vlastně v každé jeho jednotlivé buňce, jsou tytéž síly, které jsou i ve vesmíru, a člověk je tedy mikrokosmem, zmenšeným obrazem makrokosmu.

Obraz mikrokosmu a makrokosmu se dá použít i na vztah mezi duchovním centrem a konceptem New Age. Centrum Skalka, kde můj výzkum probíhal,⁵² lze pokládat za určitý mikrokosmos, za zmenšený a místně ohraničitelný obraz něčeho, co jsme si výše za pomoci některých jeho charakteristických rysů definovali jako New Age.

Kulturně meditační centrum ve Skalce u Doks, do kterého jsem poprvé přijela na víkend Bohyně a čarodějky, aniž bych tušila, co mě čeká, je vytvořeno z tradiční vesnické usedlosti – a vzdor různým úpravám, jež vycházejí vstříc potřebám návštěvníků a stavení tak více či méně mění, se mu nedá upřít určitá atmosféra. Jakkoli je komfortní, není nové; něco už zažilo, je ztělesněním tradice, která ale získává novou tvář. Pokud jde o ubytování, návštěvníci zde mohou volit z více možností. Buďto stráví noc v pokoji zařízeném ve stylu Feng-shui, nebo o něco levněji a s menším soukromím přespí na matraci v jednom ze dvou meditačních sálů; tuto možnost jsem volila já. Konečně třetí možností je hliněný kruhový

---

⁵¹ Více viz VAN LYSEBETH, A., Tantra: kult ženského principu aneb jiný pohled na život a sex, kap. *Vše, co existuje zde, je jinde, co není zde, neexistuje nikde* (s. 100-119).

⁵² Jeden z víkendů proběhl v jiném duchovním centru, protože se ale jednalo právě jen o jeden víkend, nebudu se druhému místu věnovat.

domek s rákosovou střechou a bez elektřiny, který v prostorách zahrady postavil slovenský učitel Vipassany a lidový léčitel Vlado Blaščák (viz Obr. 1). Sedm soukromých pokojů a malá meditační místnost se spolu s jídelnou, kde je servírována vegetariánská a makrobiotická strava, nacházejí v hlavní budově, cvičení pak probíhají ve velkorysém prostoru přilehlé bývalé stodoly (viz Obr. 2). Obě stavení jsou otevřená do zahrady plné ovocných stromů - toto propojení s přírodou je na Skalce jednoznačně tím nejpodmanivějším, při neustálých přesunech mezi hlavní budovou a velkým meditačním sálem se totiž návštěvníkovi otevírá výhled na malebný kraj okolí Bezdězu se zříceninou hradu na horizontu (viz Obr. 3). A vzhledem k tomu, že se centrum nalézá na samém konci obce, pocit svobody a kontaktu s přírodou už vizuálně nenarušuje jediné stavení.

V uklidňující atmosféře tohoto místa jsem se v průběhu devíti měsíců opakovaně setkávala s ostatními ženami. Povaha kurzu ženské tantrické iniciace byla už ze své podstaty atypická. Ač se jednalo o kurz placený a jednotlivé účastnice se až na výjimky před jeho zahájením navzájem neznaly, nastavení programu od nich hned od počátku vyžadovalo velkou míru sdílnosti. Ženy už během úvodního víkendu mluvily o traumatech, které až do té doby nikomu předtím nesvěřily, a to bez nějaké větší přípravy. Je možné, že to byl právě onen fakt, že je ostatní ženy neznají, který sdílení ulehčil; jisté ale je, že pro hladký průběh kurzu byla naprosto klíčovým prvkem osobnost Ivanky.

Americký sociolog Loïc Wacquant, který během práce na studii *Body and Soul* málem zběhl z akademické dráhy, aby se stal profesionálním boxerem, mluví o svém trenérovi jako o druhém otci⁵³; já k Ivance chovám hlubokou důvěru a sympatie. Je to patrné na způsobu, jakým je v této práci zmiňována: vždy jako Ivanka, nikdy jako Ivana. Pro úplnou představu ovšem dodejme, že zdrobnělými vlastními jmény jsme se navzájem oslovovaly i se všemi ostatními účastnicemi kurzu – bylo to výrazem oné blízkosti a přátelské něhy, kterou program navodil a ve které nezdrobnělá oslovení, byla-li vyslovena, najednou vyznívala příliš tvrdě.

V průběhu kurzu jsem vůči Ivance nevysledovala ani stín antipatie. Právě naopak, ženy u ní stále více vyhledávaly oporu, a to jak v rámci ženského kruhu, tak mimo něj, během krátkých okamžiků volna mezi jednotlivými bloky víkendového programu.

Ivanka, v současné době už dvojnásobná matka, byla podle vlastních slov vychovávána v ateismu. Ke spiritualitě dospěla sama a až v průběhu let; první mystické zážitky se k ní dostavily po dvacátém roku života. Přes jógu se postupně propracovala

---

⁵³ WACQUANT, L., *Body and Soul*, s. 4.

k zájmu o psychoterapii, a k profesi učitelky na střední škole si proto přibrala ještě studium psychologie. Druhou vysokou školu nakonec nezavršila státní zkouškou, úspěšně ale absolvovala psychoterapeutický výcvik SUR. Po rozvodu s manželem, se kterým má nyní dvacetiletého syna, následoval vztah s partnerem, jenž jí konečně otevřel dveře k tantře. Partnerství sice nevydrželo, nicméně zájem o tantru ano – hned po první ochutnávce Ivanka nastoupila rovnou do druhého týdne dlouhodobého tantrického víkendu Johna Hawkena, který v ní vyvolal pocity, jako by se ‚vrátila domů‘. „Měla jsem pocit kongruence sama se sebou,“ řekla mi Ivanka doslovně. Vést vlastní kurzy nebyl původně její cíl, pouze to přirozeně vyplynulo ze situace, z nabídek, které přicházely z jejího okolí.

Je třeba uvést, že ženská tantrická iniciace měla mít původně dvě lektorky: kromě Ivanky ještě pětadvacetiletou Michaelu. V této studii nebyla dosud zmíněna z toho prostého důvodu, že již během prvního víkendu z programu kvůli migréně odstoupila. Na další už nepřijela; domluvenou spolupráci na vedení dlouhodobého kurzu odřekla s odůvodněním, že se cítí být příliš v Ivančině stínu. Nutno dodat, že nikomu nechyběla - ve srovnání se svou starší a zkušenější kolegyní působila během cvičení uměle a nedůvěryhodně a ve mně její následný odchod vyvolal dojem, že ji organismus skupiny sám nevyhnutelně vyloučil. Svou roli jistě sehrál i fakt, že byla dosud bezdětná, a v ženách nevzbuzovala dojem, že by do jejich problémů, často spojených právě s mateřstvím, mohla doopravdy nahlédnout. Ivanka nakonec kurz dovedla ke zdárnému konci i bez Michaely, za střídavé pomoci své mladší sestry a dvou dřívějších absolventek iniciace.

Míra náklonnosti a respektu účastnic k lektorce, která vzhledem k rituálně-obřadné složce kurzu nabyla podoby určitého láskyplného uctívání, se projevila zejména na posledním víkendu. Na ten ženy jako překvapení připravily speciálně pro Ivanku a její dceru, již v tu dobu čekala (se svým současným, o několik let mladším životním partnerem), děkovný rituál. Těhotná Ivanka coby bohyně plodnosti, která v sobě nese nový život, při něm požehnala mísu ovoce, které jsme si pak rozebraly, a následně se nechala celou skupinou hýčkat. Dosud mám z tohoto rituálu náramek z červené příze: členky ženského kruhu se na znamení jednoty symbolicky svázaly vlněným klubkem, každá jedním obtočením kolem zápěstí, a po vyslovení svých přání Ivance a dítěti se z kruhu zase odstříhly, přičemž onen kousek příze jim zůstal jako památka. Nápad s rituálem sice přišel od Ivančiny sestry, ale byly to ostatní ženy, platící účastnice kurzu, které ho zrealizovaly a které se na závěr posledního sharingu Ivance spolu s vyslovením díky hluboce uklonily.

Ženská tantrická iniciace v té podobě, jaké jsem byla já svědkem, možná nemá mnoho společného s původním tantrickým učením, vztah mezi lektorkou a jejími žačkami

bychom ale přesto mohli přirovnat ke vztahu mezi tantrickým *guru* a jeho *céla*, žákem: k silnějšímu poutu, než jaké vzniká mezi profesionálním psychoterapeutem a jeho klientem. Velmi osobní vztahy vznikly také mezi účastnicemi. Jak se jednou Ivanka vyslovila, psychoterapeuti svěřencům ze svých skupin většinou zakazují stýkat se mimo léčbu, ona nám to ale rozhodně nezakazuje - ženy z jejích minulých iniciací se i nadále vídají, chodí spolu například do divadla.

Naše skupina se od konce kurzu setkala zatím jen jednou; vzhledem k přítomnosti Ivanky, která si chtěla vyslechnout změny v životech žen, se však více než běžnému přátelskému shledání podobala nedělnímu *sharingu*, jež tradičně uzavíral víkendový program. Je však třeba dodat, že kurz ještě fakticky neskončil, a další setkání je tedy jisté - datum poslední části ženské tantrické iniciace, která byla v listopadu kvůli Ivančinu těhotenství odložena, je už pevně stanoveno.

3.2 Průběh víkendů

Na první kurz do Skalky jsem jela autobusem - v té době jsem až na Kateřinu nikoho neznala a nebyla jsem obeznána ani se systémem spolujízd, které si spolu ženy podle míst bydliště domlouvaly po e-mailech. Všechny mé ostatní cesty tam a zpět už jsem se pak vezla s některou z žen; tento kolegiální aspekt byl jistým způsobem pro ženské kruhy typický. Byl projevem něčeho, co bych se nebála nazvat *ženskou solidaritou* – téměř samozřejmě vytvářenou vazbou, vystavenou na základě společného ženství. Vědomí společné jednoty a atmosféra blízkosti byly dále utvrzovány například automatickým tykáním – tedy tím, s čím jsem měla na začátku lehké problémy. Když jsem onoho únorového pátečního večera poprvé dorazila na Skalku, navíc díky nevyhovujícím spojům se zpožděním, nešlo totiž přehlédnout, že jsem ve skupině nejmladší, což ve mně přirozeně vyvolávalo tendence k vykání. Většina z dvanácti účastnic byla o více než deset let starší než já, navíc se v prostředí duchovního centra a v prostředí New Age obecně pohybovaly s jistotou, kterou jsem postrádala. Pocity ostychu a nepatřičnosti, které jsem na svém prvním víkendu zažívala, tedy pramenily jak z osobního nepohodlí, jež doprovázelo první setkání s tímto typem sociálního kontaktu, tak z celkové dezorientace v ženské spiritualitě, jejíž budoucí poznání bylo smyslem mé přítomnosti.

Kurzy vždy začínaly v pátek večer a končily v neděli po obědě. Program vykazoval nejrůznější inspirace, přesto se v něm dala vysledovat určitá struktura. Víkend se vždy

otevřel úvodním pátečním sharingem, kdy jsme si ve velkém meditačním sále sedly do kruhu kolem oltáře Bohyně a jedna po druhé vyprávěly ostatním, co nám v tu chvíli připadalo důležité sdělit. Oltáře byly v místnosti dva – jeden stálý na skřínce u zdi (viz Obr. 4), s vázou čerstvých květin a soškou bohyně Tára,⁵⁴ a druhým byl právě zmiňovaný centrální bod, kolem kterého se soustředila dynamika skupiny. Ten byl na začátku každého víkendu vždy znova vytvořen: z Ivaniných šátků, sošek a hudebních nástrojů, ženy si na něj navíc pokládaly i své silové předměty, ať už to byly šperky či talismany, aby se jim tam až do neděle „nabíjely“ energií. Není náhoda, že se tento oltář podobal ženskému pohlavnímu orgánu (viz Obr. 5); *jóni*, vulva, je v tantře ústřední pojem a jeden celý víkend jí byl zasvěcen. Ženy měly v tak velké skupině slovo také v určitém pořadí: mluvila vždy ta, která držela Ivaninu vlastnoručně vyrobenou sošku Bohyně, přičemž soška kolovala ve směru hodinových ručiček, tedy zprava doleva. Po úvodním sharingu většinou ještě následovalo cvičení či rituál, ale nejsilnější rituály se konaly zpravidla až v sobotu večer, po celém dni různých příprav, očišťování se a odhazování zátěže z minulosti. V neděli po ranních tantrických cvičeních pak byla na řadě „cesta za vizí“⁵⁵: Ivanka v minulosti absolvovala i šamanský výcvik a příroda je pro ni důležitá, nejvíc v ní zažívá propojení s božstvím, proto do dost plného programu vždy zařadila alespoň hodinu, během které se ženy mají o samotě a v tichosti procházet a vnímat znamení, která jim příroda dává. Po cestě za vizí se víkend zakončoval závěrečným sharingem, kde se reflektovala jak obdržená znamení, tak celý víkend a dojmy, který v ženách zanechal.

Každý víkend měl své konkrétní téma: 1) přijetí sebe a svého těla, 2) osvobození své sexuality, 3) tajemství *jóni*, 4) práci s energií a ženskou magii, 5) potěšení. Psychoterapeutická povaha kurzu ženské tantrické iniciace se projevovala v tom, jakým způsobem a také v jakém pořadí kurz tato potenciálně problematická témata postupně otevíral a zpracovával. O stanoveném tématu se vždy v malých skupinkách otevřeně hovořilo – každá žena měla určitý čas, po který bez přerušování hovořila o svých zkušenostech. Předsudky a bolestné vzpomínky se pak navždy odkládaly, obvykle rituálně; do klíčového sobotního rituálu tak ženy vstupovaly *očištěné*, a to nejen po stránce duševní, ale i fyzické, neboť na večerní rituál se většinou převlékly do jiného oblečení, namalovaly se, popř. jinak se upravily, aby se na novém začátku cítily dobře.

---

⁵⁴ Tára je lidová Bohyně, jejíž kdysi velmi rozšířený kult přežívá hlavně v Bengálsku, v tantrismu je pak ezoterickou formou Déví (Velkou Bohyní, šaktí). Existuje domněnka, že byla pradávno předvedskou bohyní z okruhu kultu Velké božské Matky. WERNER, K., *Malá encyklopedie hinduismu*, s. 182.

⁵⁵ Viz Obr. 6.

Toto schéma bylo možné s určitými obměnami vysledovat na všech víkendech: odkládání starého a otevírání se novému. Poznámky z mého terénního deníku popisují část programu z víkendu nazvaného *Osvobození své sexuality*.

V sobotu po snídani se rozdělujeme do skupinek po čtyřech a vyprávíme si svůj sexuální životní příběh. Každá na sebe máme patnáct minut, během kterých mluvíme bez přerušování a za plné pozornosti ostatních tří. Šárka (SŠ, 35 let, rozvedená, dvě děti) a Dana (SŠ, 36 let, vdaná se dvěma dětmi) přišly na kurz proto, aby si trochu uvolnily svou spoutanou sexualitu. U Martiny (fyzioterapeutka, 36 let, vdaná se dvěma dětmi) by to také mohlo být lepší, chtěla by se víc sladit s manželem. Potom píšeme na papír to, čeho bychom se rády zbavily, a to, co bychom naopak do své sexuality rády zavedly.

Po tomto spíše terapeutickém úvodu jsme se rozdělily do dvojic, ve kterých jsme si navzájem dělaly „masáž pěti dotyků“; toto cvičení bylo výslovně zaměřeno na fyzické tělo, na učení se vnímat jeho hranice a přijímat bez předsudků dotyk druhého/druhé. Zapsaný výstup z povídání ve čtveřicích našel své využití v rituálu, který po masáži následoval.

Odpoledne se odehrává silný rituál, v němž vidím paralelu s rituálem odhazování negativních předpokladů o našem těle z minulého víkendu.⁵⁶ Ivanka kolem naší skupiny opět uzavírá zapálenou šalvějí kruh. Ve stoje v kruhu zpíváme mantru, kterou nám pustí z CD, pak na její pokyn přestaneme, a Iva pak mocným hlasem, při kterém mi opět jde mráz po zádech, vyvolá bohyni transformace Kálí, aby nám pomohla proměnit naše negativa v pozitiva. (Iva nás stejně jako minule před rituálem upozornila, že nikoho nenutí, aby věřil v bohyně, ať je třeba bereme jako jednotlivé aspekty/typy ženy.) Jsou připraveny dvě nerezové misky v sobě – v té horní je písek, jehož funkce je stejná jako funkce spodní misky, totiž tlumit horko. Sedíme v kruhu kolem oltáře, mísa koluje a my v ní postupně pálíme své plusy i mínusy; je třeba aspoň něco přečíst, i když třeba ne všechno, alespoň zamumlat, aby to bylo vyřčeno, a mohlo to tak být i odstraněno. Ženy, byť ne všechny, se svěřují s dosti intimními věcmi, je to emotivní rituál a řada z nich pláče. Když každá domluví, spálí papíry v misce, a dokud papír hoří, my ostatní bubnujeme a chřestíme. Když všechny ženy domluví, Ivanka vezme

---

⁵⁶ Rituál odhazování negativních předpokladů o vlastním těle bude později také popsán.

popel ze spálených papírů a společně odejdeme na zahradu, kde ho Ivanka zahrabe do předem připravené jámy.

Večer po tomto rituálním očišťování následovaly „ostrovy potěšení“, velmi kontaktní cvičení, ve kterém si ženy navzájem plnily přání, ať už šlo o masáže, hlazení či prostou fyzickou blízkost. Předpokladem ostrovů potěšení, respektive předpokladem možnosti vůbec si poskytované potěšení užít, bylo právě odkládání předsudků, tak, jak jsme činily o několik hodin dříve.

3.3 *Symbol Bohyně*

Víkendy se sice nazývaly tantrou a řadu tantrických cvičení také obsahovaly, ať už se jednalo o dýchání do čaker či trénování mužského a ženského dechu, přesto některé výše uvedené prvky - šalvěj, bohyně transformace Kálí, rituální pálení a pohřbívání spáleného – nás odvádějí jinam. Právě tento (neo)pohanský háv mě na počátku k ženské tantrické iniciaci přivedl – jak už jsem uvedla v úvodu této práce, k tématu jsem se dostala přes výslovný zájem o kult Bohyně, který jsem navíc v minulosti studovala v kontextu západního neopohanství, nikoliv jako součást tantrické nauky.

V úplných počátcích svého terénního výzkumu mě tedy výslovně zajímal případný náboženský rozměr. Ovšem už během prvních rozhovorů a v průběhu prvního víkendu stráveného v ženském kruhu se ukazovalo, že otázka „Vnímáš Bohyni jako transcendenci? Je to Bohyně ‚mimo tebe‘, nebo je to jen synonymem ženství?“ nebude mít jednoznačnou odpověď. Pokud vůbec nějakou; řada žen o tom dosud nepřemýšlela. Velice záhy mi také došlo, nakolik je má otázka manipulativní, protože předem nabízí možné odpovědi. Moje téma se navíc vyvíjelo a s postupujícím výzkumem jsem došla k závěru, že vlastně není podstatné, nakolik je Bohyně transcendencí a nakolik je jen jakousi personifikací ženské síly – podstatné je, že se tento symbol *vůbec objevuje*. Pokud nemá náboženský rozměr, jaká je jeho role? Proč je tak důležitý a používaný všemi ženami? Zodpovědět tyto otázky znamenalo klíč k motivacím a názorům žen, které o Ní mluví.

Bohyni lze totiž v tomto případě chápat jako médium, jež pomáhá formulovat problémy, se kterými ženy na kurz přichází. Je to určitá pomůcka; pro všechny ženy přijatelný a srozumitelný symbol, který nese několik významů, vzájemně propojených. Svoji původní otázku jsem tedy přeformulovala na ‚Co pro tebe znamená Bohyně‘. Ze zúčastněného pozorování a neformálních rozhovorů vplynuly tři odpovědi: 1) Bohyně je

božský princip, síla, která mě přesahuje, řád vesmíru; 2) Bohyně je energie – energie živých žen, na kterou se lze napojit, kterou lze vzývat v rituálu, kterou lze probudit v ženském kruhu, energie jako personifikované ženství; 3) Bohyně je symbol hledání síly v sobě, tedy symbol *mojí vlastní síly*.⁵⁷

3.3.1 Bohyně jako božský princip

Na každém víkendu se konal alespoň jeden velký rituál, který přímo souvisel s tématem setkání. Jako součást příprav kolem nás Ivanka uzavírala zapálenou šalvějí kruh: s dýmajícím svazkem doma vypěstované byliny obešla celou meditační místnost tak, aby žádná žena nezůstala vně takto vytyčeného prostoru. Shromážděné kolem oltáře jsme potom nahlas přivolávaly kladné pocity a odháněly špatné: každá řekla, co ji napadlo, spontánně a bez jakéhokoli pořadí. Silný moment přicházel vždy po tomto úvodu – když lektorka Ivanka silným hlasem přivolávala Bohyni pod jejími různými jmény a žádala ji o podporu v našem počínání. Kombinace nezvyklého charakteru situace a Ivančina obřadního tónu vytvářela velmi zvláštní atmosféru; řada žen později přiznávala, a já jsem patřila mezi ně, že z Ivančina zvolání mají mrazení v zádech.

Rituál, obvykle soustředěný kolem oltáře, měl v postavě Ivanky, jež ho zahajovala a vedla, cosi jako svou kněžku. Lektorka nicméně při vysvětlování, které každému rituálu předcházelo, pokaždé upozorňovala, že nikoho nenutí v Bohyni věřit, ať si za ní každá dosadí, co chce. Na mou otázku po náboženském aspektu v tantře, respektive v té tantře, kterou vyučuje, mi odpověděla následovně:

Já osobně si myslím, že tantra nemusí mít náboženskou dimenzi a vůbec není nutný v něco věřit, když děláš tantru. Na druhou stranu tím, že tam zažíváš věci, který zažíváš, který tě vedou do velký hloubky, tak ti to otvírá duchovní oblast a obvykle se nějakým tímhle směrem posouváš. Já už teď na všech kurzech, zvláště když to jsou kurzy pro začátečníky, tak jakmile začnu mluvit o Bohyni nebo o kartách Bohyně, nebo když dělám archetypy žen a k tomu ty bohyně беру, tak jim vždycky říkám, není nutný věřit v nic, že nic netlačím, že ty bohyně jednotlivý používám proto, že mají, nesou nějaké vlastnosti, které jsou vhodné pro to cvičení, protože ilustrují jakoby nějaké

---

⁵⁷ Carol P. Christ jmenuje 4 aspekty symbolismu Bohyně: ženská síla, ženské tělo, ženská vůle, ženská pouta/dědictví. Domnívám se, že v zásadě hovoříme o stejných věcech, jen volíme odlišná slova. CHRIST, C. P., *Why women Need the Goddess*.

aspekt žensství. A to, jestli někdo věří, že Bohyně skutečně existuje, nebo že existovala, to je prostě úplně jedno.

Zmínila jsem, že lektorka přivolávala Bohyni „pod jejími různými jmény“, a tento obrat si jistě zaslouhuje vysvětlení. Ivanka sama sebe pokládá za věřící, jen pro svou víru nerada hledá kategorie - pokud je však nezbytné nějakou najít, blíží se dle vlastních slov nejvíce k neopohanství či Wicce. A právě pro wiccanský kult je typická víra v „univerzální“ Bohyni, která pod všemi přívlastky zůstává toutéž. Stejně jako je pro něj příznačný přívlastek „neopohanský“: dle některých vyznavačů Wiccy je totiž kult starý až 20 000 let, datujeme-li ale jeho vznik od r. 1953, kdy Gerald B. Gardner založil uzavřený spolek (tzv. coven) s názvem *Wicca*, docházíme k podstatně nižšímu číslu. Pravda bude někde uprostřed – *Wicca* se domnívá navazovat na staré evropské pohanství, ale v modernější formě.

Wicca vnímá božskou sílu jako dualitu, resp. polaritu, ženského a mužského principu – Velké bohyně a jejího partnera, jímž je Rohatý bůh.⁵⁸ Rohatý bůh je kvůli svým rohům někdy mylně považován za ďábla, ďábelského na něm ale není nic – rohy souvisí s býkem, čili s plodností, protože Rohatý bůh znamená absolutní mužství, stejně jako Bohyně znamená absolutní žensství. Je Bohyniným synem, milencem i manželem, každý rok umírá a znova se rodí, zatímco Bohyně je věčná⁵⁹ - kterýžto model je dobře znám už z předkřesťanských mytologií.⁶⁰ *Wicca* sice upozorňuje na důležitost rovnováhy obou principů, přesto je větší důraz kladen na ten ženský. Wiccanské učení nijak nezastírá, že jeho Bohyně má mnoho jmen převzatých z jiných náboženství – Eset, Afrodité, Ištar, Brigit a další; podstatné je, že je to pořád *tatáž síla*, jež má ve Wicce kromě plodnosti a mateřství na starosti také magii a stará mystéria.⁶¹ Wiccané uctívají božské žensství ve třech aspektech: jako Pannu, Matku a Stařenu. Panna je instinktivní a divoký aspekt Bohyně. „Panna“ v tomto případě neznamena ženu, jež ještě nikdy neměla pohlavní styk s mužem, ale spíše ženu, která dosud nepoznala zodpovědnost, resp. nebyla ještě matkou.⁶² Bohyně Matka je ekvivalentem k Matce-Zemi, wiccané ji tak dokonce někdy nazývají. Symbolizuje štědrost, plodnost, živí nás, vládne přírodě. Odpovídá jí slovanská Mokoš, egyptská Eset či řecká Gaia.⁶³ Bohyně Stařena, jíž je například keltská Ceridwen,

---

⁵⁸ ACHRER, J., *Wicca: první zasvěcení*, s. 14.

⁵⁹ Tamtéž, s. 24.

⁶⁰ Např. manžel-bratr bohyně Eset, Usire, je usmrčen, aby pak ve svém a Esetině synovi, jinošském bohu Horovi, vstal z mrtvých. BELLINGER, G. J., *Sexualita v náboženstvích světa*, s. 106.

⁶¹ ACHRER, J., *Wicca: první zasvěcení*, s. 21.

⁶² Tamtéž, s. 22.

⁶³ Tamtéž, s. 23.

ztělesňuje moudrost, poznání a také smrt – odvádí duše na onen svět a zase zpátky do života.

Rituály ženské tantrické iniciace tedy měly religiózní povahu a jmenovitě obsahovaly prvky blížící se nauce Wiccy, protože vycházely z Ivanky, ale případná víra v Bohyni jakožto vyšší principem nebyla podmínkou; náboženské obrazy mohly být pojímány jen jako různé archetypy žen.

Náboženských otázek jsme se nicméně velice často dotýkaly. Ať chceme či nechceme, je nezpochybnitelné, že naše kultura staví na křesťanském odkazu – a i když se v ženském kruhu výslovný odpor vůči křesťanství nikdy neprojevil, kritika opomíjení ženského principu ze strany dvě tisíciletí vládnoucí církve zaznívala.

Spiritualita orientovaná na Bohyni má v sobě jaksí implicitně určité vyhraňování se vůči patriarchálnímu charakteru křesťanství, které nepřiznává ženě sílu a privilegia plynoucí z jejího ženství.⁶⁴ Projevilo se to například ve vyprávění pětaticetileté softwarové programátorky Ester, nejvýraznější a nejemocionálnější postavy víkendu Bohyně a čarodějky: Podle vlastních slov vždy věřila v „něco nahoře“, její víra *navzdory* přítomnosti katolického faráře v příbuzenstvu ovšem měla do tradiční katolické podoby velmi daleko. Stejně jako mnoho ostatních žen si v uvolněné atmosféře po revoluci v roce 1989 seznámila s různými duchovními naukami, ať už jde o radjajogu či buddhismus, aby pak za pomoci knihy *Cesta ženy k Bohu* pochopila, že Bůh má i ženský aspekt.

Vnímání božství jako sjednoceného mužského a ženského principu je tantře vlastní, stejně tak i zmiňované neopohanské Wicce. Ženy, které jsem poznala, ale nepoužívají stejná slova, aby popsaly své pojetí božství, přestože ho často vnímají podobně. Vytvářejí si své vlastní náboženství, které vychází u jejich života, zkušeností a názorů; David Lužný tento přístup nazývá „privátní synkrezí“.⁶⁵ Jak říká Lenka (VŠ, 37 let), vdaná matka tří dětí a ředitelka soukromé firmy podnikající v oblasti ochrany životního prostředí:

Velký Duch a Bohyně jsou má jména pro ony dvě poloviny, jejichž splynutím povstává Život – zastáncům tradičních spiritualit se z toho můžou ježit chlupy, já to mám takhle - a přiznám, že při večerní modlitbě (snažím se

---

⁶⁴ S patriarchálním charakterem křesťanství se snaží bojovat např. feministická teologie, kterou založila německá protestantská teoložka Dorothee Sölle (1929-2003) spolu s Elisabeth Schüssler Fiorenza. Základním textem pro tento směr je *Magnificat* – Mariina píseň. Feministické teoložky upozorňují na sexismus Bible, jenž odporuje vůli Boží, a na některé biblické texty teroru vůči ženám (viz obětování dcery Jiftacha). Postkřesťanské křídlo (reprezentované Mary Daly) dokonce radí Bibli zcela opustit, zatímco reformní křídlo (Luise Schottroff) pouze vybízí k dialogu s Bibli a zdůrazňuje nutnost odmítnutí ztotožnění Boha s falickou silou. HECZKO, S. *Dorothee Sölle - Gott denken*.

⁶⁵ LUŽNÝ, D., Normativita v New Age a neopaganismu, In BĚLKA, L.; KOVÁČ, M. (ed.), *Normativní a žité náboženství*, s. 142.

najít si vždycky chvilku při západu slunce na poděkování) se potřebuji obracet k oběma a dlouho jsem hledala jméno pro tu mužskou část.

Také Ivanka, i když mluví jen o Bohyni, ctí oba principy, mužský i ženský:

Já osobně si nemyslím, že bůh je jenom žena. Já osobně si myslím, že duchovní princip není ani muž, ani žena, ale já se obracím k tý jeho ženské části, protože mám pocit, že v tom světě chybí. Protože já jsem žena, a když se obracím k tý jeho ženské části, tak mě to naplňuje. A není to o tom, že já bych si to rozhodla rozumem, ale že mě to tam vede emočně.

Harmonie, která vzniká spojením ženského a mužského principu, a tantrický pohled na vesmír jako na něco živého a stále se znovu tvořícího, na čem má člověk aktivní spoluúčast, dává ženám pocit sounáležitosti s vesmírnými procesy. Zpočátku jsem si prohlášení žen ve stylu ‚asi to tak mělo být‘, pokud vyprávěly o událostech, které neproběhly podle jejich představ, vykládala jako projevy fatalismu. Časem jsem pochopila, že moje respondentky zkrátka chápou život jinak než já. Pro mě je život a má životní cesta seskupením událostí a příležitostí, přes které si razím s větším či menším úspěchem cestu, a směřování mojí ‚Cesty‘ je tak více méně výsledkem náhody; zatímco ženy z ženských kruhů pojmají život jako souhrn sil a energií, které spolu koexistují v rovnováze. Dovolte mi toto trochu nesrozumitelné tvrzení lépe vysvětlit.

V době konání druhého tantrického víkendu jsem si už delší dobu sháněla práci, ovšem bezvýsledně. Dost mě to trápilo, tak jsem si na toto téma při jedné ze spolujízd na Skalku postěžovala. Od Radky (51), velmi atraktivní ženy, která zastává post ředitelky jedné z poboček Červeného kříže, jsem se dozvěděla, že ji najít ani nemůžu, protože ji energeticky odpuzují – příliš se na to soustředím, a tak se mi příležitost vyhne. Můj neúspěch na pracovním trhu je pochopitelným výsledkem běhu věcí, kdy moje přílišná snaha na straně jedné musí být vyvážena snížením možnosti úspěchu na straně druhé.

V tomto pojetí se věci dějí nebo naopak nedějí, protože je k tomu důvod; přijetím takového přístupu k životu se dá vysvětlit klid, který některé ženy vyzařovaly, a naopak touha jiných žen k takovému klidu dospět, například s pomocí tantrických kurzů.

Víra v kosmické síly našla v rámci organizace kurzu své nejviditelnější vyjádření během čtvrtého tantrického víkendu, nazvaného *Práce s energií a ženská magie*. Náplní tohoto kurzu byl trénink ženské intuice, formulování vlastních přání a žádostí a konečně vlastní magie, tedy sobotní rituál, kdy jsme jedno konkrétní přání vysílaly vzhůru. Rituál měl několik kroků, jeho součástí byla jak vizualizace přání na papír, tak ohňová dynamická meditace, pro nás je na tomto místě ale nejzajímavější, co odhalilo povídání v kruhu, jež

mu předcházelo. Ivanka hovořila o tom, jak si správně přát, že přání nemá být formulováno negativně, nemá mít za cíl něčí újmu. Debaty se tentokrát velice aktivně účastnila také kosmetička Zdeňka (39), která sama vede ženské kurzy a ženská magie je jí blízká: „Pokud si něco přejeme a to přání ničemu a nikomu dalšímu nevadí, vesmír udělá vše pro to, aby ho splnil,“ řekla k tomu. Pokud jsme za splnění přání kosmickým silám něco přislíbily, je nutné jim to potom vrátit. V Ivančině podání bylo vysílání přání, která se následně plní, běžnou součástí života, až už jde o ta každodenní, kdy se snažíme zbrzdit autobus, který nám téměř ujíždí před nosem, až po přání velká, jako vyléčení rakoviny u člena rodiny. Přání se plní tak, jak si přejeme, anebo neplní či přímo obracejí proti nám, pokud při rituálu jejich vysílání uděláme chybu. Nic se neděje úplně náhodou a každá akce má svojí reakci. Vysokoškolačka Simona (28), svobodná matka dvouletého syna, během tohoto sharingu komentovala poruchu svého auta, která jí zabránila přijet na předcházející víkend, následovně: „Přála jsem si nové auto, ale neupřesnila jsem, že předtím nechci přijít o to staré.“ Výsledkem jejího čarování bylo to, že si opravdu bude muset pořídit nové auto, jaké si předtím přála, ale ne za okolností, které jí vyhovují.

Bohyně, Šaktí, světelné bytosti, se kterými komunikuje Zdeňka⁶⁶, oduševnělý vesmír, andělské energie, ve které zase věří Hanka (47 let, po zánětu nervů v invalidním důchodu). To vše je vyjádřením víry v sílu, která sice přesahuje naše lidská těla, zároveň je však vstřícná a zvláštním způsobem pochopitelná, protože směřuje k rovnováze. Navíc nepřebývá na nějakém odděleném místě, stranou lidského světa – naopak, je součástí našeho každodenního života, stejně jako je jeho součástí čarování.

Tato víra však nebyla společná všem ženám, které se mnou ženský kruh navštěvovaly, některé z nich se s myšlenkami ženské magie teprve seznamovaly. Dana při závěrečném sharingu zakončujícím tento víkend plakala; nejen kvůli pocitu, že dostává od žen v kruhu více lásky, než dokáže oplatit, ale také právě kvůli rituálu přání. Během ohňové dynamické meditace, která byla vrcholem sobotního večera, nám Ivanka vizualizovala představu, že jsme strom, který svými kořeny dosáhne až do ohnivého zemského jádra. Odtud pak vede oheň, neboli energii, svým tělem nahoru, až ji nakonec v jediném okamžiku vyšle do vesmíru spolu se svým přáním. Tato meditace byla velmi silná a Daně se představa jádra, ohně a kořenů zdála krásná – co v ní ale nakonec vzbudilo lítost, byla nejistota, zda to skutečně funguje, jestli to není jen její představa. Napřed tomu musíš věřit, a pak to začne i fungovat, řekla jí na to Ivanka.

---

⁶⁶ Zdeňka světelné bytosti vnímá od svých jedenácti let, kdy se jí jedna z nich poprvé zjevila. Tehdy se lekla, myslela si, že se jedná o anděla či snad mimozemšťana.

Symbol Bohyně můžeme tedy chápat nejen jako vyjádření už zformulované víry, ale i *touhy po ní* – touhy uvěřit, že existuje *něco víc*, než náš viditelný svět. Připomeňme si v tomto kontextu Maxe Webera a jeho „odkouzlení“ světa: došlo k němu, když velké náboženské systémy vyjmuly posvátno z každodenního života, z původní holistické společnosti, a umístily ho na jiné místo, kde přebývá božství.⁶⁷ Tendence, o kterých zde hovořím, můžeme za pomoci weberiánských termínů nazvat snahou svět „zakouzlit“; tzn. propojit materiální se spirituálním, dostat se do kontaktu s božským, se zbožštělou přírodou, s vesmírem.⁶⁸

3.3.2 Bohyně jako energie

Chápání Bohyně jako personifikované ženské energie se s výše uvedenou kosmickou energií v mnohém shoduje. Pokud to není dokonce totéž, jen na úrovni lidského potenciálu - jak už bylo řečeno, tantra chápe člověka jako zmenšený vesmír, tedy tytéž síly, které existují ve vesmíru, jsou i v lidském těle.

Pětadvacetiletá Magda, která se objevila jen na prvním víkendu, protože tantrickou iniciací u Ivanky už v minulosti jednou absolvovala celou, mi vyprávěla o přínosu, jaký pro ni kurz měl a kvůli kterému si přišla získané poznatky osvěžit: tantra ji změnila, jak osobnostně, tak po stránce sexuální. Napojila se na ženskou energii – tato energie není Bohyně, je to energie živých žen, ale jde dopředu i dozadu, lze se tedy napojit i na energii předkyň. Magda ale věří i v nějakou vyšší astrální sílu, která všechno řídí; ženská energie je toho nějak součástí.

Čtyřicetiletá Alena, které jsem při přechodovém rituálu na Bohyních a čarodějkách žehnala vodou z Gangy, abych ji uvítala mezi dospělými ženami, je v civilním životě psychiatricka. Není proto tolik překvapivé, že se k Bohyni dostala přes dílo C.G. Junga: Alena chápe Jungovo kolektivní nevědomí jako energii, na kterou se lze napojit meditací a rituály, a archetypy Bohyně jako jednotlivé projevy této energie. Jak říká, „pokud někdo té

---

⁶⁷ Pro přesnost ale dodejme, že chápání „odkouzlení světa“ jako vyloučení magického coby prostředku spásy je vlastní Marcelu Gauchetovi, nikoliv Weberovi. Původně se „odkouzlení světa“ spojovalo ani ne tak se samotným procesem sekularizace jako s omezováním magických, většinou mimonáboženských praktik, usilujících o ovlivňování běhu světa a lidských životů (tzn. vykládání karet, počítání horoskopů, vstupování do astrálu atd.). Magie jako snaha o manipulaci s božstvem byla ve Weberově výkladu nahrazena vědecko-technickými přístupy a technologickými způsoby. Více k tématu viz HAVELKA, M., *Ke dvěma intencím sekularizace v 19. a 20. století*.

⁶⁸ Zavedení výrazu „re-enchant the world“ viz GRIFFIN, W., *The Embodied Goddess: Feminist Witchcraft and Female Divinity*.

energii dá jméno, například Bohyně, a postaví jí chrám, je to úplně v pořádku“. Daniele ale víkend příliš nevyhovoval, byl pro ni příliš intenzivní a vyčerpávající. Přála si také zavést oslavu Bohyně do svého každodenního života, neshledávat se s podobně smýšlejícími jedinci jen na občasných kurzech tohoto typu. Také z toho důvodu přijela na Skalku s kamarádkou a v budoucnosti plánovala k Bohyni přivést dceru.

Jungův přínos hnutí New Age už byl v této práci jednou zmiňován, dosud jsme si ho však nedali do souvislosti s tantrou – André Van Lysebeth totiž upozorňuje, že *kolektivní nevědomí* švýcarského analytika a tantrický *overmind* se „navzájem podobají jako dvě kapky vody“. ⁶⁹ Podle tantrického esoterismu je *overmind* depozitářem a skladištěm všech vzpomínek lidstva, celé paměti lidstva a komukoliv by se podařilo navázat s ním spojení, poznal by veškerou lidskou zkušenost a poznání, stejně jako city, myšlenky a schopnosti každého muže a ženy, kteří dnes žijí nebo žili v minulosti. K rozpuštění skořápky ega, které čerpání z *overmindu* brání, využívá tantra sexuální extáze. ⁷⁰ Jung se sice kolektivního nevědomí snažil dosáhnout jinými cestami než tantra, přesto ho skutečně chápal velmi podobně - kolektivní nevědomí podle něj byla strukturální vrstva lidské *psyché*, která obsahuje kolektivní duševní obsahy a která nepatří individuu, ale celému lidskému společenství či lidské rase obecně.

Ženský kruh, tedy společnost složená čistě jen z žen, bez jediného zástupce opačného pohlaví, sám o sobě akumuluje ženskou energii, kvůli které ho účastnice vyhledávají; popřípadě slouží „jen“ jako způsob, jak se napojit na mnohem větší energetický zdroj, jímž může být tantrický *overmind*, Jungovo kolektivní nevědomí, nebo méně sofistikovaná představa společné energie *všech* žen. V ženském kruhu jsem až na jedinou výše citovanou výjimku o Jungovi neslyšela, zato v něm opakovaně zaznívala srozumitelněji vyjádřená potřeba být jen mezi ženami a s jejich pomocí probudit svou ženskost, která je z nějakého důvodu zanedbávaná či potlačovaná, touha *osvobodit svou vnitřní Bohyni*.

Členky tohoto ženského kruhu ovšem až na pár výjimek svedla dohromady náhoda, jedna druhou si nevybíraly. Jakkoliv nechci podporovat stereotypy, dle kterých spolu ženy nevydrží pohromadě bez zášti, musím přiznat, že jsem se výlučně ženské společnosti trochu obávala. Narozdíl od pouze dvoudenních Bohyní a čarodějek byla u pokračovací tantrické iniciace velká pravděpodobnost, že se postupem času názory vyostří a některé ženy si zkrátka nebudou povahově příliš sedět; jenže vzdor těmto obavám probíhala většina tantrického výcviku téměř idylicky. Na závěr setkání Osvobození své sexuality, jež

---

⁶⁹ VAN LYSEBETH, A., *Tantra: kult ženského principu aneb jiný pohled na život a sex*, s. 143.

⁷⁰ Tamtéž, s. 146.

bylo v pořadí víkendů teprve druhé, přesto pro mě nečekaně srdečné a intimní, jsem došla k názoru, že solidární ženský kruh může existovat právě jen takto, bez mužů a bez minulosti, bez vazeb v civilním životě.

Konflikt ovšem nakonec přeci jen vznikl, byť zůstal v rámci tantrické iniciace ojedinelým. Osmatřicetiletá Lenka na kurz nastoupila už v pokročilém stupni těhotenství, a třetí víkend tak kvůli porodu vynechala. Na čtvrtý ale opět dorazila, coby hrdá, už trojnásobná matka, i se svou pětitýdenní dcerou v přenosné kolébce. Miminko v ženské skupině vyvolalo různé emoce; pravděpodobně i takové, které by bez jeho přítomnosti vůbec nevyplynuly na povrch. Některé ženy ho přijaly s mateřskou něhou – pro řadu z nich symbolizovalo touhu po dalším vlastním dítěti, pro které ovšem zatím nemají otce, anebo jejich partneři už o další přírůstek do rodiny nestojí. Pro jiné byla zase malá Adélka cizím, možná i nevídaným dítětem, vůči kterému se nijak neprojevovaly, přinejmenším ne hned.

I když se dalo očekávat, že si Lenka pro nocleh vybere privátní pokoj v prvním patře hlavní budovy, kde by měla větší soukromí a pohodlí, rozhodla se jinak. Vzhledem k tomu, že nechtěla riskovat pád s dítětem na úzkém a strmém schodišti do patra, zvolila pro sebe a dítě společný nocleh v meditační místnosti, kde jsme přespávaly uložené na matracích, jež přes den sloužily jako podložka pro cvičení.

Za sebe mohu říct, že ta noc rozhodně nepatřila k nejpříjemnějším. Spíše než zvuky miminka, které se staly příčinou sporu následujícího rána, mě ale osobně víc rušilo hlučné oddechování jiné nocležnice ve velkém sále. Druhý den jsme začínaly cvičením rozvíjejícím intuici: vždy jedna chodila v kruhu svým obvyklým krokem a další se napojila na ní, ve snaze beze zbytku její styl chůze napodobit; takhle se postupně vystřídala celá skupina. Po cvičení jsme se jako obvykle sesedly dohromady a mluvily o svých dojmech, jak se nám naše partnerka v kruhu „zacíťovala“, co její krok prozrazoval, jak jsme se cítily v její kůži, respektive chůzi. Zdeňka se zmínila o tom, že jí cvičení příliš nesedlo, protože je unavená – v noci nemohla spát, jelikož ji budilo broukání miminka. Tato poznámka, jakkoliv nebyla pronesena útočným tónem, odstartovala velmi emocionální výměnu. Lenka ostře reagovala na Zdeňčinu poznámku, protože ji chápala jako útok na sebe a na své mateřství, a v rozčilení se rozplakala; Zdeňka zase hájila své právo na klidnou noc bez dětského broukání, když si přijela na víkend užít společnost dospělých žen, nikoliv dětí. Do sporu se zapojila také Hanka, která Lence nepřímou vyčetla, že na víkend přijela s tak malým dítětem, a přes Ivančinu snahu situaci vyřešit na místě nakonec v rozčilení odešla z místnosti. Debata vyplnila celý zbytek dopoledního programu a skončila smírem, kdy Zdeňka a Lenka s Ivančinou pomocí definovaly příčinu svého sporu – Zdeňce šlo o to, aby

uhájila vlastní prostor a nebála se vyjádřit své potřeby, Lenka si zase přála být respektována jako matka. Na druhou noc se Zdeňka přesunula do soukromého pokoje, a spor těchto dvou výrazných osobností kurzu byl tak zažehnán. Pokládala jsem za obdivuhodné, jak Ivanka tuto situaci, jež se v některých momentech málem vymkla kontrole, nakonec zvládla, a o něco později se lektorky zeptala, jestli to pro ni bylo těžké. Odpověděla mi takto:

Necítím to jako těžký, ale jako výzvu. Většinou z těch situací dokážu něco vytáhnout. Na ženských skupinách je tahle část nejtěžší, vznikají jen při dlouhodobých kurzech. Ale když se konflikt zvládne, tak se vazby ještě prohloubí.

Sobotní konflikt byl reflektován ještě při závěrečném nedělním sharingu. Ženy mluvily o závěrech, které z něj pro ně vyplynuly a které pro svůj osobní rozvoj pokládaly za důležité: jak je podstatné mluvit o svých pocitech, artikulovat své potřeby. Šárku Zdeňčina odvaha mluvit o tom, co jí vadí, přiměla přemýšlet, kolikrát jí třeba v životě někdo ublížil a ona si toho ani nevšimla. Také Ivanka se vrátila k rozepři předešlého dne, když před námi vyjádřila lítost nad Hančiným odchodem z kruhu v průběhu hádky – vyvolal v ní pocit, že to nezvládla. Uklidňovala se ale tím, že to tak nejspíš mělo být, že tři rozrušené ženy už na ní možná byly moc, a Hanka proto musela odejít, aby Ivanka byla schopná situaci dořešit jen se Zdeňkou a Lenkou.

Je zajímavé sledovat, jak konflikt, který mohl skupinu definitivně rozdělit, ji nakonec ještě víc semkl; dokonce byl i zpracován tak, že se stal nedílnou součástí tohoto konkrétního víkendu, ze kterého nakonec ženám ulpěl v paměti daleko silněji než všechna ostatní cvičení.

Jak bylo řečeno výše, k žádnému dalšímu střetnutí už potom nedošlo. Ojedinelý vyhocený moment jako by všem přítomným ženám připomněl, jak vzácné je pobývat ve společenském styku bez skrytého napětí, obzvláště v čistě ženské skupině. Nekonfliktní a přirozené ženské přátelství se v tomto světle pak jevilo jako něco, čeho ženy v současném světě nejsou příliš schopny, ačkoliv by k němu, na základě společně sdíleného ženství, měly automaticky směřovat. Ženská pospolitost je tedy jednou z věcí, kterou je třeba znovu nalézt a oživit, a postupně tak změnit i tvář společnosti; tuto myšlenka je jasně patrná i z e-mailu, který skupině adresovala Ivanka po posledním víkendu:

Ještě jednou děkuji všem za báječný rituál (...), mnohokrát jsem během té hodinky byla naměkko, nejen péčí o mne, ale i z toho, jak jsou ženy báječné bytosti plné soudružnosti a hloubky a vstřícnosti a pospolitosti. Až je mi teď,

jak to píšu, líto, že v naší běžné společnosti je tak málo příležitostí k rozvinutí a ocenění těchto tak přirozených a naplňujících ženských vlastností, že tím je společnost chudší. A obraz ženských kolektivů je spíše bohužel opačný. A přitom já vím, kolik síly a potenciálu a možností v sobě ženy ukrývají. A většinou stačí jen t'uknout.

3.3.3 Bohyně jako symbol hledání síly v sobě

Ženská energie (jakkoliv někdy konfliktní), jejíž sdílení napomáhá osvobodit vlastní potenciál, nás přirozeně dovádí ke třetímu navrhovanému významu symbolu Bohyně – a to k Bohyni jakožto výrazu hledání síly v sobě a touhy po seberealizaci. *Probuzení vnitřní Bohyně* je v tomto případě ekvivalent snahy rozvinout *můj vlastní* potenciál, mé talenty, mé specificky ženské schopnosti. Takovými schopnostmi je například intuice, která mi ukáže, jakou cestou se mám dát, a pomůže mi tak v okamžicích těžkého životního rozhodnutí, nebo léčitelství, jež přináleželo vždy ženám. Probuzení vnitřní Bohyně může stejně tak být i probuzením sexuálním, tedy odstraněním zábran v intimním partnerském životě, čemuž napomáhá právě tantra.

Tento význam symbolu Bohyně byl v ženské tantrické iniciaci nejviditelnější, což nám opět může připomenout dříve uvedenou charakteristiku hnutí New Age, pro které je typická snaha o osobní rozvoj. A právě tento význam je odpovědí na to, proč se ženy na kurz přihlásily, jaké byly jejich motivace a úmysly, ať už byly tyto důvody explicitně formulované na prvním setkání, anebo postupně vyplynuly v průběhu měsíců.

Když jsme se poprvé shromáždily kolem centrálního oltáře, abychom se při sharingu představily a řekly ostatním, co nás na kurz přivedlo, z úst žen opakovaně zaznívaly tyto dva důvody jejich přítomnosti na tantře: 1) chtějí zlepšit vztah k vlastnímu tělu/sexualitě, 2) snaží se „uzemnit“. Oba důvody spolu úzce souvisí. Snaha uzemnit se je totiž přímou odpovědí na neharmonický vztah k vlastní tělesnosti – vztah, který je poznamenáván přílišným důrazem na rozumovou složku osobnosti.

„Uzemnění“ totiž znamená propojení s vlastním já, návrat k sobě, naslouchání vlastní intuici. Rozum je v tomto procesu chápán jako překážka: chladná racionalita, která intuici nenaslouchá, je spíše mužskou záležitostí, nikoliv ženskou - ženu naopak brzdí v jejím rozvoji. Není to ovšem tak, že by racionalita byla z principu špatná; ženy měly pouze pocít,

že u nich převažuje a zatlačuje do pozadí intuitivní a citovou část jejich osobnosti, tedy tu část, kterou pokládají za ženskou.

Pro tento stav měly ženy řadu pojmenování. Zaznívaly výrazy jako například *ředitel*, *bedna*, *ego*, *egíčko*; Ivanka má pro ženu, jež je přespříliš racionální, označení *hlavová žena*. „Dosud jsem jela moc na muže v sobě, teď chci víc zapojit levou hemisféru,“ řekla osmadvacetiletá Simona při svém představování. (Symbolika levé a pravé strany se ale projevovala nejen v řeči, byla i prakticky uplatňována i při kurzech – v kruhu jsme se držely za ruce vždy palcem doleva, stejně tak při sharingu, kdy jedna žena druhé předávala slovo, se tak dělo po směru hodinových ručiček, tedy zleva doprava.⁷¹) „Muž v sobě“, jinak také vnitřní muž, je tedy jakási personifikace vlastností vnímaných jako mužské. Řada z žen, se kterými jsem se setkala, měla vysokoškolské vzdělání a ve svém profesním životě zastávala významné posty, které s sebou nesly zodpovědnost a určitou tvrdost; jejich „vnitřní muž“ tak zastínil vnitřní Bohyni a ony přicházely na kurzy, aby se obě jejich části dostaly do rovnováhy.

V případě biologie mozku, ke které se odkazovala Simona, ale ve skutečnosti rozlišení pravá-levá platí oproti tantrické symbolice přesně opačně: za „ženskou“ hemisféru, tedy tu, která řídí schopnosti připisované zejména ženám, je považována pravá, za racionální, mužskou, levá. Levá hemisféra ovládá sensoriku, motoriku pravé strany těla, matematiku, verbální schopnosti, logiku, fakta, dedukci, analýzu, praktické činnosti, řád a přímé linie, pravá zase sensorika a motoriku levé strany těla, tvořivost a umělecké nadání, vizuální vnímání, intuici (nevědomou logiku), nápady (přeskoky mezi logickými řadami), představivost, mnohoúrovňové vnímání světa, melodii písní a komplexní chápání. Špatná spolupráce mezi hemisférami způsobuje bloky, které se projevují zdravotními a psychickými problémy – tato myšlenka je základním stavebním kamenem alternativní léčebné metody nazvané One Brain kineziologie, jež si klade za cíl tyto bloky odstranit, a umožnit tak volné proudění energie v těle. Používá přitom pouze jednoduché dotyky a pohyby, případně světelné působení, jež jsou časově nenáročná. Do světa alternativní medicíny jsme neodbočili samoučelně: One Brain kineziologie je totiž to, co spojilo Ditu (40) a Janu (31), blízké přítelkyně, které se na kurz přihlásily společně. Vrcholová sportovkyně Jana si před několika lety zablokovala nerv a lékařkou s kurzem kineziologie, kterou kvůli tomu vyhledala, byla právě Dita, jinak onkoložka; vztah lékař-pacient se postupně transformoval v osobní přátelství. V době konání ženské tantrické iniciace se

---

⁷¹ Srv. Šivovo rozdělení na dvě poloviny – levou ženskou a pravou mužskou.

pomalu připravovaly k velkým životním změnám: Jana zamýšlela po mnoha letech opustit svět vrcholných sportovních soutěží a Dita zase praxi onkoložky, aby se naplno věnovala One Brain kineziologii. Obě měly pocit, že změna jejich dosavadní profesí je nevyhnutelná, coby výsledek jejich osobního vývoje – že už jim neposkytují pocit naplnění a celistvosti, který potřebují.

Rovnováha, celistvost a harmonie – stále se pohybujeme kolem stejného tématu. Vnitřní Bohyně a vnitřní muž, pravá a levá hemisféra, cit a rozum, Šaktí a Šiva – dvě strany jedné mince, dva principy, které je třeba sladit. Uzemňování se, tedy opouštění pozice racionálně uvažujícího ega, pro ženy znamenalo velkou osobní a osobnostní změnu. Jejich dosavadní názor na to, jak by měly vnímat své ženské tělo a co vlastně znamená být ženou, byl podrobován zkoušce: tantra je najednou učila, že být ženou je privilegium a pocta a jejich tělo nejen že není nehezkké, ale dokonce je *přesně takové, jaké má být*.

Přijetí sebe a svého těla, osvobození své sexuality, tajemství jóni, práce s energií a ženská magie, potěšení - to byla témata jednotlivých kurzů. Zaměříme-li se na jejich pořadí, uvidíme, že přijetí vlastního těla bylo motivem prvního víkendu v ženské tantrické iniciaci a výchozím bodem všech ostatních témat. Proto byl také vrcholem tohoto úvodního víkendu rituál odkládání předsudků o vlastním těle, jenž byl coby hlavní událost načasován na sobotní večer.

Ivanka, v sále diskrétně osvětleném pouze mihotavými plameny svíček, zahájila rituál vyprávěním o ženském těle: o falešném ideálu krásy, který konstruuje ženské časopisy, přestože upravit řadru modelky na ideální stojí celý den práce ve photoshopu. I bez „dokonalých“ proporcí jsme přece ženy – máme intuici, dělohu a vaječníky (i když jsme o ně z nějakého důvodu přišly). Ženský kruh se po tomto úvodu a po následné ukázce, jak má rituál vypadat, rozdělil na tříčlenné skupiny, z nichž si každá vytvořila v prostoru meditační místnosti vlastní pohodlný ostrůvek z matrací, šátků a pokrývek. V takto sevřenější společnosti, navíc v atmosféře soukromí a důvěry, kterou podporovalo tlumené osvětlení, se vždy jedna žena před zbylými dvěmi zbavovala negativních předsudků o sobě samé: s každým domnělým či skutečným fyzickým nedostatkem svého těla, o kterém nahlas promluvila, si svlékla jeden kus oblečení, a symbolicky ho tak odložila. Když byla se svým výčtem hotová, ostatní ženy ji utěšily, ať už masáží či slovně, za její odvalu o nedostacích mluvit; často to bylo zapotřebí, neboť toto cvičení v některých účastnicích vyvolávalo silné emoce. (Jedna žena například zůstala otřesená až do konce víkendu a na další už nepřijela.) Odložené oblečení/předsudky jsme pak nanosily na jedno místo, kde Ivanka poprosila před rituálem vyvolanou bohyni Káli, aby nám

pomohla s transformací. Velmi osobní rituál nakonec skončil živelným veselím, když se kolem nakupeného šatstva „čarovalo“, tedy křičelo, bubnovalo a spontánně tančilo, často jen ve spodním prádle, protože většina s vršků skončila na hromadě předsudků.

Wendy Griffin v závěru svého výzkumu mezi ženami, jež se účastní rituálů Bohyně, otevřela několik témat k případným dalším studiím ze stejné oblasti. Jedním z nich byla i otázka, zda se ženy, které během rituálů zažívají pocity osobního posílení, cítí silnější i v každodenním životě. Na základě dosavadních výstupů ze svého výzkumu si troufám s jistotou tvrdit, že minimálně po dobu trvání kurzu a ještě krátce po jeho ukončení se ženy cítily pokud ne silnější, tak určitě jiné; není to tak, že by něco prožívaly pouze na kurzu a domů se vracely nezměněné. Vnitřní změny, které se často projevily i v konkrétních činech, byly reflektovány jak při sharingu na začátku každého víkendu, tak v e-mailech, jež jsme si vyměňovaly v průběhu celé tantrické iniciace. Nejintenzivněji byly pochopitelně prožívány bezprostředně po víkendu, který přinesl nové impulsy. Jak napsala Radka po kurzu Tajemství Jóni:

Jsem si teď celá nějak mimo sebe, mám pocity, který neznám. Moje racionální součást se asi zmenšuje, už ten hlavoun někam odchází, doufám... Nemůžu se soustředit, logicky myslet... no mazec:) jsem za to ale vděčná, že se to děje.

Svobodná Věra (40), toužící po rodině a dětech, která po jednom z kurzů onemocněla, vnímala svou nemoc jako příležitost zpracovat podněty, které jí víkend přinesl:

Uši mám zalehlé, a tak setrvávám sama v sobě a pokračuji v dialogu se svou milou joni. Vždycky jsem se dívala na nemoci jako na dary a teď děkuji dvojnásob, protože my dvě teď potřebujeme ten čas pro sebe. Několik let jsem přemýšlela o cestě ze své hlavy do svého srdce a teď si zpracovávám cestu od srdíčka ke své jóničce a napadá mne, podaří-li se mi a nám všem propojit joni – srdce a vědomí, nemůže být překážky, kterou bychom s čistou myslí, láskou v srdci a pevným odhodláním následovat impulzy naší jóničky nepřekonalý.

Zpracovávání podnětů z kurzu, což pro účastnice často znamenalo přehodnotit jejich dosavadní názory a postoje, ženy nazývaly „čištěním“. „Čistit se“ z logiky slova ovšem neznamená přijímat nové, ale naopak se zbavovat naplaveného; to, co je správné a přirozené, v nás už totiž je, jen jsme to zapomněly, anebo se to ještě nenaučily vnímat. Jak poznamenala Ivanka po druhém víkendu:

Ještě jednou děkuji za báječný víkend s vámi, moc se mi líbilo vás všechny vést, respektive pouze ťukat na strunky vašeho dávného vědění, vedly jste se samy.

Čištění je tedy jednoznačně pozitivní proces, který ovšem nemá vždy příjemný průběh. Protože z nás odchází nánosy předsudků, omylů a starých bolestí, může se navenek projevat jako onemocnění fyzického těla. Z tohoto důvodu na jednom z víkendů chyběla sportovkyně Jana: jak později vysvětlila, krátce před ním absolvovala ještě šamanský kurz, který jí přinesl podněty intenzivní natolik, že je musela delší dobu zpracovávat a „čistit se“; toto čištění se tvářilo jako chřipka.

Podobná zkušenost se dle názoru členek skupiny přihodila i mně. Na poslední víkend jsem z předcházejícího pracovního týdne přijela dost vyčerpaná, v průběhu sobotního programu mě pak intenzivně rozbolelo v krku. Když jsem ženám vysvětlovala, že mi není dobře, abych tak omluvila své nedostatečné zaujetí pro připravovaný večerní rituál, bylo mi řečeno, že jsem během přípravných cvičení zapomněla nebo odmítla něco říct. Krk je sídlo řeči – a ta moje nezazněla v momentu, kdy zaznít měla, proto mě teď škrábe v krku. Má bolest byla chápána jako vnější projev vnitřního procesu, jež nemá nic společného s medicínským chápáním fyzické nemoci, přestože jsem ho následující dva týdny léčila antibiotiky coby angínu.

O významu „čištění se“ vypovídají i pocity, se kterými se nám svěřila fyzioterapeutka Veronika (36 let, rozvedená se dvěma dětmi):

Odešla mi nejdražší ze všech bohyní v mém životě, má milovaná babička. Nebylo to jednoduché, hodně mě naučila, a když mi ukázala, na jak kouzelné místo odchází, byla jsem šťastná a klidná. Jen bych chtěla, abyste si uvědomily, že vše, co v životě děláme, má svůj velký smysl a to, že jsme se rozhodly být ve společném ženském kruhu, má také svůj velký smysl. Nejde jen o to, že se jako ženy a bohyně najdeme, ale hlavně že se čistíme a otevíráme něčemu pro mnohé z nás naprosto neznámému a nádhernému. Žijme život naplno se všemi radostmi, bolestmi, setkáními dobrými či méně dobrými, protože díky tomu se dostáváme na tu svou správnou cestu rovnováhy.

Veronika nebyla první, která mluvila o „správné cestě rovnováhy“; se symbolikou cesty jsem se v průběhu výzkumu setkávala opakovaně. „Cesta“ je jen jiným označením pro seberealizaci, tedy snahu nalézt takové místo v životě, kde budeme zadobře samy se sebou, se svým vnitřním mužem i skutečnými muži okolo.⁷²

Nezapomínejme ovšem, že i když se o seberealizaci během víkendů mluvilo jen v teoretické rovině a řešily se spíše její duchovní předpoklady, nacházení vlastní cesty je

---

⁷² Jak uvádí Zbiral, použití metafory hledání/hledačství pro popis důrazu na seberealizaci je v rámci New Age časté. ZBÍRAL, D., *New Age a novopohanství*.

aktivním a dynamickým procesem. V průběhu dlouhodobého kurzu jsem sledovala menší i větší životní změny v osobních příbězích ostatních účastnic. Pětačtyřicetiletá Tereza do kurzu nastoupila na vrcholu manželské krize; svého muže nakonec opustila, zařídila si vlastní byt a postupem času také výrazně zhubla. I když tantra ženy učí, že jejich tělo je krásné takové, jaké je, pro Terezu byly kilogramy navíc symbolem ztráty vlastní osobnosti, té osobnosti, pro kterou v hroutícím se partnerském svazku nezbyl žádný vlastní prostor. Během posledního víkendu měla každá účastnice v krátkém dramatickém kusu s minimem slov znázornit, co jí kurz přinesl. Tereza za sebou při svém výstupu těžce vláčela vak ze šátku naplněný nejrůznějšími předměty; těžce a ztrápeně přitom oddechovala, každý krok jako by pro ni byl utrpením, které podstupuje proti své vůli. Vak nakonec v rohu improvizovaného jeviště odhodila, s jedinou lakonickou poznámkou: „Špeky.“ Pak se několikrát zhluboka nadechla a vydechla, překvapeně si prohlédla vlastní tělo, a lehkým krokem a se vztyčenou hlavou odešla ze scény.

Tělo stálo v centru boje o vlastní cestu i v případě Lenky. Tentokrát však nešlo o problémy v manželství, ale o vlastní koncept porodu. Již zde zaznělo, že Lenka v průběhu kurzu přivedla na svět své třetí dítě; než se tak ale stalo, mohly jsme být svědky toho, jak se před nejrůznějšími doktory snaží uhájit vlastní představu o průběhu takto důležité události. Vzhledem k tomu, že její první dvě děti přišly na svět císařským řezem, totiž porodníci nepřipouštěli možnost vaginálního porodu, který si tolik přála, a Lenka nakonec zvažovala i porod v zahraničí.

V této souvislosti jistě stojí za zmínku i skutečnost, že Lenka využívala podpory duly. Dula je speciálně vyškolená žena, která během těhotenství, porodu a šestinedělí pečuje o matku; neposkytuje jí však žádné zdravotnické služby, ale „pouze“ psychickou podporu. Mně osobně se dula jasně jeví jako jeden z projevů New Age: tím, jaký klade důraz na psychickou rovnováhu matky, a jak vyvažuje přístup klasické medicíny, pro kterou je nastávající mateřství jen biologickou událostí. Práce duly je navíc také prezentovaná jako určité znovuoživení tradic: v minulosti bývalo běžné, že rodičku při porodu doprovázely právě ženy, kromě porodní báby to mohla být jinak blízká žena, matka, sestra či přítelkyně.⁷³

Jak uvádí Carol P.Christ, nejrůznější tabu obklopující menopauzu, menstruaci a porod jsou výrazem znevažování ženského těla. Porod je nahlížen jako nemoc vyžadující hospitalizaci, při níž je rodička vydána na pospas doktorům a které nepřínáleží žádný

---

⁷³ Další informace dostupné např. z WWW: <<http://www.dula.mysteria.cz/dula.htm>>

rituál, jež by ženě umožnil oslavit proces zrození také jako duchovní zkušenost. Řada feministek proto obhajuje přirozený porod či přímo porod v domácím prostředí – coby výraz ženské potřeby převzít kontrolu nad vlastním tělem.⁷⁴ Lenka sice nechtěla родit doma, přála si pouze dostat šanci o přirozený porod se alespoň pokusit, přesto byl její boj v zásadě stejný: pořád šlo o moc nad vlastním tělem, o individualizovaný přístup medicínských autorit k blížícímu se aktu zrození, který nelze chápat pouze jako lékařský případ. Tyto požadavky jasně zaznívaly i v přání, které adresovala Ivance, rovněž těhotné: „*Prosím pro ni Bohyni o požehnání při porodu, především, ať ji při téhle krásné i těžké chvíli provázejí lidé, kteří jsou nejen dobří zdravotníci v našem tradičním chápání, ale dokázali svůj dar rozvinout dál.*“ Je nutno dodat, že si energická Lenka svou představu nakonec prosadila – byť se i do třetice muselo přikročit k císařskému řezu, protože vzdor nadějnému začátku porod neprobíhal tak, jak měl.

Událost porodu je ale jen vstupní branou k jednomu důležitému tématu, a tím není nic menšího než mateřství. Jedním z neoddiskutovatelných atributů Bohyně je její schopnost – a moc – přinášet nový život. Bohyně-matka je vládkyní stvoření a této své plodivé a tvůrčí síly si je dobře vědoma. (Obraz „matky“ měl být ostatně tématem celého jednoho víkendu tantrické iniciace, a to posledního šestého. Ten však byl nakonec odložen a dosud mne čeká – příznačně právě proto, že i lektorka Ivanka v průběhu kurzu otěhotněla a své druhé dítě přivedla na svět právě v termínu závěrečného víkendu.) Lenka byla na své nastávající mateřství také náležitě hrdá. Zvětšující se těhotenské břicho nesla s grácií, rozhodně ho nevnímala jako fyzické omezení, jež by jí mělo zabránit například v účasti na tantrickém kurzu. Přesto cítila, že by si ve svém stavu zasloužila větší ohledy od okolí – i když vhodnějším výrazem by na tomto místě byla spíše *úcta*.

Cestou na druhý víkend, kam navíc vezla další tři ženy včetně mě, jí nečekaně vypovědělo službu auto, a aby se následně dostala z Prahy zpět domů do Liberce, musela využít meziměstského autobusu. Průběh této cesty nám následně ještě se zjitřenými emocemi popsala v e-mailu:

Těsně přede mnou nastoupil poslední člověk – a stevardka prohlásila – my už odjíždíme, počkejte si na další spoj. Myslela jsem si, že byli vyprodání, ale jaký byl můj údiv (a přiznám se, že i smutek a vztek), když jsem viděla, že zadek autobusu je prázdný! Co tu holku vedlo k tomu, že ženské v sedmoosmém měsíci s hromadou kufrů zavřela dveře před nosem, nechápu.

---

⁷⁴ CHRIST, C. P., *Why women Need the Goddess*.

Do dalšího busu za půl hodiny jsem se nedostala (ono se s bříškem blbě bojuje v tlačnici, sice jsem na zastávce stála mezi prvními, ale byla jsem první, na koho volné místo po místenkách nezbylo) a na další v sedm mi prodali poslední místenku před nosem... to už jsem se u okýnka rozbulela a zavolala domů, že pokud chtějí maminku, ať si pro mě přijedou, že už nemám morál na další žebrání u dveří do autobusu. (...) Napsala jsem stížnost provozovateli linky, ale musím říct, že je mi z toho pořád trochu smutno – ne, že bych byla nějak ublížená, ale přijde mi, že ženská síla ve smyslu soucitu a pomoci druhým je v našem světě hodně v pozadí. Na víkendu jsme řešili neúctu ke stáří – no, jak to tak vypadá, úcta k mateřství se u nás taky moc nepěstuje. No, chceš-li změnit svět, začni hned a u sebe, jak říkal Gándhí – takže ženským kruhům zdar a sílu!

Symbol Bohyně coby touhy po seberealizaci nás tedy zavedl až k Bohyni jakožto symbolu mateřství – není to však příliš velké vzdálení od tématu, jak by se snad mohlo zdát. V obou případech se dotýkáme motivu *síly*: 1) síly najít vlastní (ženskou) cestu a 2) síly, kterou s sebou nese mateřství a která je výlučně ženská. Tato síla je něco, co automaticky spojuje ženy, které se dosud neznaly – jejichž ženství je spojenectví, solidarita a pochopení, které nachází své vyjádření v ženském kruhu. V prostředí podobně smýšlejících žen lze o vlastní síle mluvit, hledat ji a hlavně žádat ostatní členky kruhu o pomoc na duchovní cestě k spokojenosti. Jak jsme si ovšem ukázali výše, kráčet po duchovní cestě vůbec nemusí znamenat opomíjení vlastního fyzického těla; ba právě naopak. Fyzické tělo je východisko této cesty a zároveň nástroj, s jehož pomocí se lze dotknout věcí mimo každodenní svět - tedy, řečeno jazykem tantry, spojit se s *kundalíní*, samotnou tvořivou energií vesmíru.

3.4 *Mytopoetické obrazy a literatura*

Nastínili jsme si tedy tři z možných významů symbolu Bohyně. Vraťme se na tomto místě ale na okamžik k prvnímu z nich, tedy k Bohyni jakožto božskému principu. Jak už zaznělo dříve, Ivanka nikomu vlastní víru nevnucovala: při různých cvičeních a rituálech sice pracovala s obrazy Bohyně/bohyně, vždy ale upozorňovala, že mohou být chápány jen jako různé obrazy ženství.

Tradiční náboženská ikonografie ovšem ženám předkládá zejména jeden obraz ženy - a to ten Matky, kterou definuje vztah k jejímu synovi.⁷⁵ Wendy Griffin se v rámci svého výzkumu mezi feministickými čarodějkami, jež uctívají Bohyni coby Pannu, Matku i Stařenu, účastnila řady setkání, které měly za cíl rigidní neměnnost tohoto obrazu změnit. Čarodějky během veřejně přístupných rituálů za pomoci navozené atmosféry, převleků a určitých symbolických činů zpodobňovaly Bohyni v některém z jejích aspektů a soudě podle ohlasů ostatních účastnic, tato rituální představení měla na přihlížející ženy velký dopad. Záměrně vyvolávaný dojem tak pomáhal formulovat nový kulturní étos, ve kterém silná žena/bohyně stojí sama o sobě, sama sebe definuje, nepotřebuje k tomu Božího syna. Griffin tyto silné, rituálně vyvolané obrazy, které podstatně mění pohled na ženství, nazývá obrazy *mytopoetickými*.

V ženské tantrické iniciaci byla také řada rituálů, ve kterých se tak či onak zpodobňovaly jednotlivé aspekty Bohyně, nebo, chceme-li, různé archetypy ženy;⁷⁶ mytopoetické obrazy ženství ale nebyly vytvářeny za pomoci představení, tedy nebyly „hrány“ v rámci rituální performance ženskými účastnicemi⁷⁷ - tuto roli sehrály karty.

Na spirituálním trhu je k dostání řada duchovních karet, které v hnutí New Age zaujímají důležité místo. Kromě už tradičně oblíbeného tarotu jsou to například Hovory s Bohem, Velké karty archandělů, Nanebevzatí mistři, Čtyři dohody (inspirované nesmírně populární eponymní knihou) a další. Na tantře jsem se setkala s několika sadami karet inspirovanými symbolikou ženských bohyně, zejména však s *Goddess Oracle* a *Bohyněmi světla*. Ivanka je s sebou vozila na všechny víkendy a často je před cvičením či rituálem

---

⁷⁵ GRIFFIN, W., *The Embodied Goddess: Feminist Witchcraft and Female Divinity*.

⁷⁶ Pro ženskou tantrickou iniciaci je, jak již bylo řečeno, typičtější jungiánské učení o archetypech. Učení o trojjediné Bohyni, jak jej známe například z Wiccy, nebylo striktně dodržováno.

⁷⁷ V případě jiných kurzů, které Ivanka s Katkou vedly, ale k tomu, že účastnice fyzicky zpodobňují Bohyni, dochází. Viz Obr. 7.

nechávala v kruhu kolovat, aby konkrétními obrázky ilustrovala archetypy, o kterých nám ve stejné chvíli podrobně vyprávěla. Jednu z takových událostí, taneční rituál ženských archetypů, popisují ve svém terénním deníku.⁷⁸

Meditační místnost ve Zhoří je příliš malá, proto na večerní taneční rituál odjíždíme do vedlejší vesnice, kde má Iva na dvě hodiny zamluvený sál v místním kulturním domě. Z výčepu hned za zdí hlasitě zaznívá živá hospodská muzika, v sálu je dost zima. Ivanka říká, že kdyby to věděla, sál nezamluví, a slibuje dát hudbu hodně nahlas. Před samotným tancem se usazujeme do kruhu a Iva nám vypráví o jednotlivých bohyních, které budeme tančit, a pro lepší vizualizaci posílá do kola vybrané karty bohyň. Pak tančíme, jako obvykle s šátkem na očích, abychom si navzájem poskytly soukromí a svobodu, a snažíme se vystihnout a procítit vlastnosti, o kterých nám Ivanka vyprávěla.

První je Panna: veselá dívka, která ještě nezná zodpovědnost; „panna“ nutně neznamená, že ještě nepoznala milování. V české kultuře byla potlačována, říkávalo se „sedávej panenka v koutě...“ Píseň *Tyho de la luna* mi k mladé dívce úplně nesedí, protože vím, o čem je text,⁷⁹ ale nakonec se mi podaří si představit skupinu veselých dívek v bílých šatech, které si užívají přírody, leží v trávě a skáčou do řeky. Ilustrační karty: užaslá víla Eostré, Víla (viz Obr. 8 a 9).

Následuje podruhé Panna: tentokrát ta, která si postaví hlavu, chce dělat věci po svém. Hraje nám k tomu lidová píseň od Čechomoru s Lenkou Dusilovou o mladé ženě, která nechce za manžela starého muže. Karty: Artemis/Diana (viz Obr. 10), divoká Amazonka.

Po Panně přichází Milenka: smyslná žena, která si užívá milování a své tělo. Karty: Freya, Afrodita (viz Obr. 11 a 12).

Milenku střídá Matka: plodná, laskavá žena, vědomá si vlastní tvořivé síly a svého spojení se zemí. Matka se mi tančí kupodivu nejlépe; „kupodivu“ proto, že k ní mám ze všech archetypů nejdále. Při tanci mám celkem konkrétní vize, jak se měním ve strom, zdvihám ruce a ty se mi mění ve větve. Jsem plodná a moudrá žena, kolem které všechno roste. Moje představivost je také ovlivněna

---

⁷⁸ Jednalo se o druhý víkend ženské tantrické iniciace, nazvaný *Osvobození své sexuality*, který se jako jediná výjimka nekonal ve Skalce u Doks.

⁷⁹ *Tyho de la luna* vypráví o ženě, kterou zavraždil její milý, protože si myslel, že ho žena podvedla a jejich syna má s někým jiným.

obrázky bohyň, které jsem viděla – jsem ležící nahé tělo, které je vlastně krajinou, moje prsy jsou kopce, mezi kterými teče řeka do klína (viz Obr. 13). Matku následuje Čarodějka: Temná bohyně, která se umí rozzlobit. Myslím na kartu, která mě předtím nejvíc zaujala – je na ní Kálí, krutá bohyně, která má kolem pasu useknuté ruce svých obětí a jejíž tvář je zkřivená vztekem (viz Obr. 14). Její vztek je ospravedlnitelný, protože temná bohyně je součástí každé ženy. Někdy musíme dát zlobě průchod, abychom ukázaly svou moc a sílu.

Čarodějka je vystřídána Babou Jagou (viz Obr. 15): Jaga je potměšilá babka, která už zažila tolik, že si s nadhledem dělá, co chce, a neřeší, jak vypadá a co si kdo o ní myslí. Tu si také užívám, představuji si právě tu zlomyslnou babku, která v sukních svobodně tančí. Je to pro mě mnohem snazší než při úplně prvním víkendů, dokonce protančím mezi ostatními, nedržím se jednoho místa. Poslední je křehká stařenka: sednu si na zem, jednak jsem unavená, jednak jsem stará. Zpočátku cítím tíseň, protože si představuji starou ženu, která umírá v posteli – to koresponduje s mým strachem ze stáří a smrti. Nakonec najdu představu, která mi vyhovuje – jsem stará krásná žena (viz Obr. 13), jenž si užívá odpočinek a smířlivou moudrost na zápraží jakéhosi domu v zelené zahradě, kde se houpá v křesle a zavřené oči upírá do slunce. Místo slunce mi dost autenticky slouží jeden z rozsvícených lustrů.

Hudba z výčepu ani zima mě neobtěžují, zima brzy přechází tancem. Po tanci se v kruhu chytíme za ruce a se zavřenýma očima vnímáme bohyni – je mi to příjemné, cítím energii, která kolem nás vibruje.

Mytopoetické obrazy, jež jsou vytvářeny za pomoci karet a sugestivně vedeného vyprávění, představují ženu v rozličných podobách; a tyto podoby tak legitimizují. Žena má nárok na svobodu, nespoutanost a smyslnost. Je silná ve svém mateřství, spravedlivá ve svém hněvu, klidná ve svém stáří, které s sebou nese nutně jen bolest a umírání, ale moudrost a zaslouženou úctu.

Kromě rituální praxe víkendů existuje ale přinejmenším jedna další oblast, která je co do mytopoetických obrazů velmi bohatá a významně ovlivňuje názory žen na jejich tělo, mysl, roli ve společnosti a konečně i společnost jako takovou. Touto oblastí je literatura.

Prohlásím-li, že psané slovo má nesmírnou sílu a knihy jsou významným nositelem informací a idejí, nebude to jistě nijak objektivní tvrzení. Přesto jsem v počátcích výzkumu měla jen velmi nedostatečnou představu o tom, jak velkou roli v životech „mých žen“ hraje

literatura. Říká-li David Zbiral, že pro New Age jsou příznační přívrženci-čtenáři⁸⁰, na základě dosavadních zkušeností nemůžu než souhlasit.

Hned úvodní rozhovor s lektorkou Kateřinou, který proběhl ještě před mým prvním víkendem, se točil okolo knih; pro Kateřinu bylo totiž zásadním životním zlomem setkání s knihou *Číše a meč* od R. Eisler a tuto událost kladla hned na počátek svého vyprávění: byla tehdy překvapená existencí matriarchálních společností ještě před patriarchálními, na škole se o ničem takovém neučilo. *Číši a meč* pak následovaly další tituly – *Posvátná prostitutka*, *When God Was a Woman*, *Mystéria Temné Luny*, *Sestup k bohyni*⁸¹. S trochou nadsázky lze říci, že se naše setkání změnilo v debatu o knihách.

Jak můj výzkum pokračoval a já poznávala další ženy, seznam „důležitých“ knih neustále narůstal. Ženy mezi sebou o konkrétních knihách hovořily a navzájem si doporučovaly další tituly, lektorka Ivana některé z těch pro ni zásadních nechávala v průběhu víkendu účastnicím volně k dispozici, opřené o stálý vedlejší oltář. *Cesta ženy k Bohu*, *Ženy, které běhaly s vlky*, *Osho o ženách*, *Mystéria Temné Luny*, *Sexy čarodějnice*, *Vagina*⁸² - to je jen část titulů, které jsem si zaznamenala do svého terénního deníku. Netroufám si říci, že se jedná o nezpochybnitelné pravidlo, ale ve velkém počtu případů to byla právě kniha, jež změnila, nebo přinejmenším začala měnit, pohled žen na svět. O *Číši a meči* jsem neslyšela naposledy; snad všechny účastnice tantrické iniciace tuto knihu znají a pokládají ji za důležitou, byť v jejich životě třeba nesehrála natolik osudovou roli jako v případě Kateřiny. Je sice pravda, že tantra západního typu, a obecně New Age, nemají žádné ústřední texty, žádnou *Book of shadow* jako Wicca, rozhodně však netrpí nedostatkem literatury. Ba právě naopak; to literatura ženy předem spojuje. I když se neznají z jiných setkání a ani přes osobnost lektorek, pohybují se ve stejném universu určitým směrem zaměřené New Age literatury, ve světě sdílených významů a hodnot.

O roli literatury vypovídá i následující výňatek z Radčina e-mailu:

Mám doma spoustu knih, který jsem si na své cestě nakoupila a už se k nim nevracím. Možná by některé udělaly radost a věřím, že takové knihy máte každá doma a zase by mohly posloužit mě...

---

⁸⁰ ZBÍRAL, D., *C.G. Jung a nová religiozita*.

⁸¹ STONE, M., *When God was a Woman* (1976); BRINTON, P. S., *Sestup k bohyni* (2002).

⁸² BORYSENKO, J., *Cesta ženy k Bohu* (2006); OSHO, *Osho o ženách* (2008); GEORGEOVÁ, D., *Mystéria Temné Luny* (2008); FIREFOX, L., *Sexy čarodějnice* (2008); BLACKLEDGEOVÁ, S., *Vagina: Otvírání Pandořiny skříňky* (2005).

3.4.1 Mýtus o ženě/bohyni

Knihy, se kterými jsem se setkala v průběhu výzkumu a které mi byly doporučeny coby zásadní pro pochopení podstaty ženy a jejího místa ve světě, kousek po kousku skládají dohromady určitý *mýtus o ženě*; mýtus, který ženy přijímají za svůj a jehož optikou nahlízejí vlastní osobní vývoj. Tento mýtus je velkým vyprávěním o tom, jaká žena kdysi byla, jaká je teď a jak se ke svým kořenům zase může navrátit.

Výraz *mýtus* zde ovšem nepoužívám proto, abych upozornila na smyšlenou povahu tohoto vyprávění; otázka pravdivosti či nepravdivosti je na tomto místě zcela irelevantní.⁸³ Podle Clifforda Geertze⁸⁴ náboženství tvaruje sociální řád a psychologické procesy: symboly v rituálech a mýty shrnují naše znalosti o světě a učí nás, jak na něj reagovat. To znamená, že symboly a mýty mají jak psychologický, tak i politický dopad, neboť vytvářejí významový rámec, skrz který se lidé učí přijímat určité sociální uspořádání a na druhou stranu odmítat jiné. Výraz *mýtus*, v tom smyslu, ve kterém ho zde zavádím, má tedy za cíl upozornit na tuto schopnost vyprávění ovlivňovat kulturní vizi světa, nikoliv na jeho možnou nevěrohodnost. Podívejme se nyní na základní obrysy tohoto mýtu, tak, jak je vytyčuje zde zmiňovaná literatura.

Podle Riane Eisler vypadala prehistorická společnost jinak, než nás učí současné učebnice dějepisu. V těch totiž stále ještě převládají předpojaté názory vědců dřívějších dob, kteří viděli paleolitické umění ve světle konvenčního stereotypu „primitivního člověka“ – krvelačného, válečnického lovce, který jediný je autorem paleolitického umění a jím vymodelované sošky žen s širokými boky, takzvané Venuše, jsou jen mužské sexuální objekty, nikoliv důkazy o žensky orientované antropomorfní formě uctívání. Archeologické nálezy z období paleolitu dokumentují pokoru našich předků před tajemstvím života a smrti: jeskynní svatyně, figurky, pohřby a rituály svědčí o tom, že si naši předkové uvědomovali, že my sami spolu s prostředím, v němž žijeme, jsme neoddělitelnými součástmi tohoto velkého tajemství a že je proto žádoucí přistupovat k veškeré přírodě s úctou.⁸⁵ Úžas nad velikým zázrakem života, zázrakem lidského bytí, jež se uskutečňuje v ženském těle, postavil do centra náboženského uctívání plodivý ženský princip; paleolitické pozůstatky ženských figurek, červený pigment v hrobech a ulity kaurí ve tvaru vagíny nejsou ani tak náhodnými a nesouvisejícími nálezy, jako spíš

---

⁸³ I když se samozřejmě jedná jen o hypotézy, se kterými můžeme a nemusíme souhlasit.

⁸⁴ GEERTZ, C., *The Interpretation of Cultures*, s. 90.

⁸⁵ Uznání jednoty s veškerou přírodou odpovídá Lovelockově hypotéze Gaia.

prapůvodním znázorněním toho, co se později mělo vyvinout do složitého náboženského kultu Bohyně Matky jako zdroje a obnovitelky všech forem života.

O tomto kultu přináší informace zejména zásadní objevy dvou neolitických nalezišť – měst Catal Hüyük⁸⁶ a Hacilar. Velké množství figurek a symbolů Bohyně, které odkryly archeologické vykopávky, se postupně vynořuje nový obraz původu a vývoje civilizace a náboženství. Všude - na nástěnných malbách, v sochách a votivních figurkách – jsou k nalezení obrazy bohyně. V nejrůznějších převtěleních, jako panna, pramáti nebo stvořitelka, je Paní vod, ptáků a podzemí, nebo prostě božskou Matkou kolébající v náručí své božské dítě. Jsou zde přítomná také kosmická vejce - rovněž symboly bohyně, jejíž tělo je posvátnou číší nesoucí v sobě zázrak zrození a nadanou mocí proměnit smrt v život prostřednictvím tajemného cyklu obnovy přírody. Stejným způsobem, jakým byl v náboženských obrazech a rituálech oslavován život, byly uznávány a respektovány i ničivé síly přírody. A podobně jako náboženské rituály a obřady byly určeny k tomu, aby jednotlivci i pospolitosti zprostředkovaly pocit účasti a kontroly nad životadárnými a život udržujícími procesy přírody, jiné rituály a obřady se pokoušely obávanější procesy udržet na uzdě.

Umění pokládající za svůj ústřední bod bohyni, se svou signifikantní nepřítomností mužské dominance a válčení, odráží společenský řád, v němž ženy, nejprve jako hlavy kmenů a kněžky a později i v jiných důležitých rolích, hrály klíčovou úlohu a kde muži i ženy pracovali společně při zachování rovných partnerských vztahů na zajištění obecného blaha. Prehistorické uctívání bohyně bylo synkretické; což znamená, že bylo jak polyteistické, tak monoteistické. Polyteistické z toho hlediska, že bohyně byla uctívána pod různými jmény a v různých podobách; monoteistické v tom smyslu, že lze stejně dobře hovořit o víře v Bohyni, jako hovoříme o víře v Boha coby metafyzickou entitu.

Soudě podle archeologických nálezů, normou v období paleolitu a neolitu nebyla mužská dominance. Matka Bohyně sice byla centrem náboženského kultu a společnost byla nepatriarchální, Riane Eisler přesto odmítá nazývat tuto společnost *matriarchální*. To, že muži neovládaly ženy, přece nemusí nutně znamenat, že ženy naopak ovládaly je; je zde ještě jedna alternativa. V prehistorické době existovala dělba práce mezi pohlavími, ne nadřazenost jednoho nad druhým – Eisler tento model společnosti nazývá modelem *partnerským*, zatímco patriarchát či matriarchát je modelem *dominančním*.

---

⁸⁶ Na důležitost tohoto sídliště upozorňuje kromě Riane Eisler také J. Melaart, A. Van Lysebeth či Marija Gimbutas.

Přechod od číše k meči, tedy od modelu partnerského k dominantnímu, jenž znamenal fyzický a kulturní rozklad neolitických společenství uctívajících bohyni, se započal v 5. století př.n.l. Tehdy do pravěké Evropy vtrhly z evropského a asijského severu indoevropské kmeny, zastávající patriarchální společenskou organizaci: s muži-vládcí a bohy války, kteří připravili bohyni a celou ženskou polovinu lidstva o veškerou moc.⁸⁷

Tato mohutná indoevropská vlna, konkrétně její indoárijská větev, zasáhla i harappskou civilizaci obývající povodí Indu. Příchozí kmeny si podrobily původní neárijské obyvatele a vnuly jim svou védskou kulturu, s jejími kastami a ženou coby poslušným majetkem jejich mužských příbuzných. Árijská žena ještě dnes nemusí být vzdělána; smyslem její existence je totiž plodit syny. Utkvělá touha po mužských potomcích ovlivňuje i sexuální chování, neboť Árijec je přesvědčen, že bude-li ho žena sexuálně ovládat, bude rodit dcery. V sexuálním styku manželů proto není místo na rozkoš a radost. Manželčiny potřeby nejsou důležité, obzvláště pokud je výsledkem jejich naplnění dcera, a muž ty své uspokojí jinde.

Podíváme-li se na postavení ženy v ortodoxní hinduistické společnosti, je nám jasná přinejmenším jedna z příčin bráhmanského odporu k tantře: tantra, jež v sobě obsahuje prvky pocházející z harappské civilizace, totiž nejen že odmítá kasty, ale staví se jednoznačně i proti zotročení ženy (i árijské). André Van Lysebeth opakovaně zdůrazňuje, že vnucená kultura, kterou mylně pokládáme za vlastní, nám neumožňuje plně rozvinout vlastní potenciál: „Uvědomit si, že předkové nesmírné většiny současných Evropanů jsou potomci národů z alpsko-středomořské oblasti, a ne [patriarchálních] kočovníků ze stepí, znamená znovu odhalit své hodnoty, znamená to najít své kořeny. (...) Naše civilizace, která je založena na falešných hodnotách patriarchátu, je v naprostém rozkladu, a to i na hmotné úrovni. Abychom zabránili sebezničení, je třeba opět probudit a oživit kult Ženského principu, který jediný umožňuje naprostý rozvoj muže i ženy.“⁸⁸

Vraťme se však z Indie zpět do Evropy. Evropská žena se bohužel neměla o mnoho lépe než její árijská kolegyně; obzvláště po příchodu křesťanství. Pod trestajícím dohledem jediného pravého Boha, který je nazýván pouze mužskými jmény, se stala Evou, ztělesněním smyslného pokušení a příčinou mužova pádu. Pouhá její existence byla připomínkou fyzických tužeb, kterým bylo třeba ve strachu z věčného zatracení vzdorovat. Ženská smyslnost už nebyla chápána jako dar božstva, ale byla ponižována a vykořisťována – ty samé vlastnosti, kvůli kterým byla žena kdysi považována za

⁸⁷ EISLER, R., *Číše a meč*, kap. 1, 2 a 4.

⁸⁸ VAN LYSEBETH, A., *Tantra: kult ženského principu aneb jiný pohled na život a sex*, s. 43.

posvátnou, se tedy nyní staly důvodem jejího zneuctění. Tělesná láska byla oddělena od těla, aby mohly lidské bytosti dosáhnout čistě duchovního spojení s Bohem.⁸⁹

Ač s sebou 20. století přineslo tendence více zdůraznit skutečnost, že Bůh v sobě zahrnuje jak mužský, tak i ženský princip, nic to nemění na faktu, že křesťanství bylo po dlouhá staletí především náboženstvím mužů. Ježíš, vycházející z izraelitsko-židovské tradice, hovořil o Stvořiteli pouze v mužských jazykových tvarech: jako o „Bohu“ (řecky *ho theós*, hebrejsky *El*), „Pánu“ (řecky *ho Kýrios*, hebrejsky *Jahve*) či „Otcí“ (řecky *ho patár*). Teologicky je patriarchální charakter křesťanství zakotven apoštolem Pavlem v prvním listě Korintským z roku 53/54 n.l.: „Rád bych, abyste si uvědomili, že hlavou každého muže je Kristus, hlavou ženy muž a hlavou Krista je Bůh. Každý muž, který se modlí nebo prorocky mluví s pokrytou hlavou, zneužívá toho, kdo je mu hlavou, a každá žena, která se modlí nebo prorocky mluví s nezahalenou hlavou, zneuctívá toho, kdo je jí hlavou; je to jedno a totéž, jako kdyby byla ostříhaná. Jestliže si žena nezahaluje hlavu, ať se už také ostříhá. Je-li však pro ženu potupné dát se ostříhat nebo oholit, ať se zahaluje. Muž si nemá zahalovat hlavu, protože je obrazem a odleskem slávy Boží, kdežto žena je odleskem slávy mužovy. Vždyť muž není z ženy, nýbrž žena z muže. Muž přece nebyl stvořen pro ženu, ale žena pro muže.“⁹⁰

Zátěž křesťanského dědictví ženu i nadále brzdí v jejím osobním rozvoji, v plném rozvinutí jejích výlučně ženských schopností – a v neposlední řadě i v plném prožívání její sexuality. Nancy Qualls-Corbettová upozorňuje na význam posvátné prostitutky: starobylého spojení spirituality a vášnivé lásky, ducha a hmoty, jehož odchod do nevědomí způsobuje nespokojenost v mezilidských vztazích.⁹¹ Termín „posvátná prostitutka“ může nyní pro naše racionální myšlení představovat paradox, protože jsme se odvykli spojovat sexualitu s tím, co je zasvěceno bohům. Význam chrámové kněžky, kterou znaly starodávné civilizace, nám potom uniká a od obrazu, který představuje vitální, plnokrevnou ženskou přirozenost, zůstáváme odděleni; bez ní však nemůžeme procítit emocionální hloubku a životní plnost, které k obrazu posvátné prostitutky neoddělitelně patří.

O vitální ženské přirozenosti mluví i Clarissa Pinkola Estés v díle *Ženy, které běhaly s vlky: Mýty a příběhy o archetypu divoké ženy*. Tato „divoká žena“, kterou autorka hledá v příbězích, může být nazvána instinktivní ženskou duší, jakýmsi prototypem ženy. Adjektivum „divoká“ není používán v pejorativním významu týkajícím se něčeho

---

⁸⁹ QUALLS-CORBETOVÁ, N., *Posvátná prostitutka, věčný aspekt ženství*, s. 47.

⁹⁰ BELLINGER, G. J., *Sexualita v náboženstvích světa*, s. 273.

⁹¹ Není překvapením, že Nancy Qualls-Corbettová je jungiánskou psychoanalytičkou; stejně jako autorka *Žen, které běhaly s vlky*, Clarissa Pinkola Estés.

neovladatelného, ale ve smyslu, který znamená žít přirozený život, v němž má stvoření vrozenou inteligenci a zdravá omezení. Slova *divoká* a *žena* vystihují hnací sílu, která přináleží všem ženám a bez které nemůžou žít.⁹² Divoká žena je ženskými představami, pocity, naléháními a vzpomínkami. Stejně jako posvátná prostitutka byla po dlouhý čas zpola pohřbena v nevědomí, odkud se ženám připomíná prostřednictvím snů a pocitů nenaplněnosti a neurčité ztráty.

Podle lektorky Ivanky přivádí ženy na její kurzy z velké části právě pocit, že *nejsou úplné*: mají pocit, že je život příliš plytký, nebo že málo rozvíjejí svou hloubku. Ztratily kontakt samy se sebou, se svým ženstvím - mluvit o Bohyni nebo o kultu Bohyně pak znamená prohlásit ‚já miluji svoje ženství‘.⁹³ Během víkendů proto společně s ostatními oživují mýtus o silné, sebevědomé a smyslné ženě a integrují ho do vlastního života. Už dříve jsem uvedla, že pro můj výzkum vlastně není podstatné, nakolik je Bohyně transcendencí a nakolik je jen jakousi personifikací ženské síly, podstatné je, že se tento symbol vůbec objevuje – a stejně tak teď říkám, že není důležité, zda historie skutečně vypadala tak, jak ji popisuje Riane Eisler a řada dalších, ale že mýtus o ženě/bohyni žije a má svůj vliv na ty, kteří mu naslouchají.

---

⁹² ESTÉS, C. P., *Ženy, které běhaly s vlky*, s. 19.

⁹³ Druhým hlavním důvodem dle Ivanky je nějaký akutní problém: ženy například touží po miminku, ale nemají partnera, nebo mají pocit, že si už s několika partnery neužily milování.

4 ZÁVĚR

Podle Carol P. Christ náboženství založená na uctívání mužského Boha vytváří nálady a motivace, které udržují ženy ve stavu psychologické závislosti na mužích a mužské autoritě, přičemž zároveň ospravedlňují politickou a sociální autoritu otců a synů ve společenských institucích. Nejprostší a nejzákladnější význam symbolu Bohyně je pak potvrzení legitimity ženské síly coby přínosné a nezávislé moci.⁹⁴

Carol P. Christ a Wendy Griffin, která byla v této práci rovněž hojně citována, se tématu síly/moci dotýkají často a tento motiv se jako červená nit táhne i mojí studií. Přesto se naše výstupy liší, jakkoliv stále zůstává v centru pozornosti symbol Bohyně.

Wendy Griffin realizovala svůj výzkum v covenu feministických čarodějek, tedy ve skupině, jejíž postoje vůči patriarchálním náboženstvím a názory na roli ženy ve společnosti byly ze své podstaty mnohem konkrétnější a ostřejší, než bylo možné spatřit u účastnic ženské tantrické iniciace. Mnou zkoumaná skupina žen nebyla žádným covenem, nelze ji zařadit mezi nová náboženská hnutí; ženy dohromady svedla náhoda, když zvolily stejný placený kurz. Víc než o společenskou a politickou moc jim šlo o získání moci nad vlastním životem a vlastním tělem - hlavní důraz byl proto kladen na *ted'* a *tady*, na konkrétní problémy, na řešení aktuálních vztahů. Tomuto záměru také odpovídala psychoterapeutická povaha kurzu.

Ve snaze účastnic změnit přístup k vlastnímu ženství byl však požadavek rozsáhlejší změny ve společnosti přesto implicitně přítomen, odvíjel se ale až od předchozího osobního rozvoje. Jak výmluvně ilustruje Lenčin povzdech nad nesnáze na cestě domů:

Přijde mi, že ženská síla ve smyslu soucitu a pomoci druhým je v našem světě hodně v pozadí. Na víkendu jsme řešili neúctu ke stáří – no, jak to tak vypadá, úcta k mateřství se u nás taky moc nepěstuje. No, chceš-li změnit svět, začni hned a u sebe, jak říkal Gándhí – takže ženským kruhům zdar a sílu!

---

⁹⁴ CHRIST, C. P., *Why women Need the Goddess*.

Požadovaná změna spočívá v odlišném přístupu ke stáří, mateřství, sexualitě a přírodě – v přístupu, jež bude více intuitivní, komplexní a spirituální, zkrátka více *ženský*, neboť právě tyto vlastnosti jsou vnímány jako feminní.

Některé problémy a přání se ovšem těžko formulují, obtížně se pro ně hledají slova. Proto v ženské skupině aktivně figuroval symbol Bohyně – určitá pomůcka, chceme-li, médium, jež umožňuje pojmenovat do té doby nepojmenovatelné, a tedy s ním dále pracovat. Starhawk⁹⁵, známá feministická čarodějka, na otázku po významu Bohyně odpověděla následovně: „Všechno závisí na tom, jak se cítím. Když se cítím slabá, je Bohyně někým, kdo mi pomůže a ochrání mě. Když se cítím silná, je symbolem mé vlastní síly. Jindy ji vnímám jako přirozenou energii v mém těle a ve světě.“⁹⁶ Z této odpovědi vyplývá totéž, co potvrdil i můj výzkum: symbol Bohyně je životaschopný a mnohovýznamový. Jak jsme si ukázali v kapitole 3.3, může znamenat jak transcendentní sílu či personifikované ženství, tak i *mojí vlastní* sílu, respektive touhu ji nalézt a dále ji rozvíjet.

Před započítím výzkumu jsem chtěla hledat Bohyni; našla jsem skupinu žen, které s pomocí tohoto mnohovýznamového symbolu artikuluji svá přání, potřeby a problémy. Otázka, nakolik vnímají Bohyni jako entitu mimo tento svět, postupně ustoupila do pozadí, otevření se více možnostem výkladu symbolu mi pak umožnilo nahlédnout do velkého množství oblastí, ve kterých se ženy různými způsoby vyrovnávají s konflikty a výzvami vyplývajícími z jejich ženství.

Význam symbolu Bohyně coby síly přesahující schopnosti jedince byl přesto přítomen, jen možnosti výkladu nevyčerpal. Sledování této linie před námi otevřelo zajímavé téma, které je v této práci pouze naznačeno: snahu o „zakouzlení světa“. Inverzí weberiánského pojmu označujeme tendenci zabydlet svět významy, zbožštit přírodu, která nemá sloužit jen jako zdroj hmotných prostředků k ukojení našich potřeb, nepřístupný lidskému vědomí. Zakouzlení světa, tedy obohacení materiálního o spirituální rozměr, nápadně vychází vstříc myšlenkám hlubinné ekologie, jichž jsme se v této práci rovněž dotkli, a stejně tak i myšlenkám tantry, dle které je člověk zmenšenou reprodukcí vesmíru, tedy je nedílnou součástí světa, jež ho obklopuje.

---

⁹⁵ Starhawk, vlastním jménem Miriam Simos (nar. 1951) je americká spisovatelka, anarchistická aktivistka a teoretička pohanství. Je mezinárodně známou postavou ženského a environmentálního hnutí – zajímáme-li se o ženskou spiritualitu a hnutí Bohyně, je téměř jisté, že se s její prací a jejími výroky dříve či později setkáme.

⁹⁶ „It all depends on how I feel. When I feel weak, she is someone who can help me and protect me. When I feel strong, she is the symbol of my own power. At other times I feel her as the natural energy in my body and the world.“ CHRIST, C. P., *Why women Need the Goddess*.

Provázanost nauk a požadavek „spirituální revoluce“ nás vrací zpět k termínu, jímž jsme tuto práci začali – k termínu New Age. Zpočátku jsem ho přijímala s velkými rezervami, jelikož jsem měla obavy z nechtěných asociací, jež s sebou nese, a z tendence chápat ho příliš rigidně. Navíc ti, které pod pojem hnutí New Age zahrnujeme, se jeho součástí často vůbec necítí být, proto mi jeho aplikace „terénu navzdory“ připomíná známou distinkci *emic vs. etic*. Je-li však charakteristika New Age chápána jako popis prostředí, nikoliv konkrétní duchovní technika, je velmi užitečným prostředkem k přiblížení atmosféry a myšlenkového a kulturního zázemí té společenské skupiny, ve které jsem se v průběhu svého výzkumu pohybovala.

Velké množství vlivů, které New Age vykazuje, našlo svůj výraz také ve skladbě kurzu ženské tantrické iniciace. Neopohanství, šamanismus, tantra či nejrůznější masážní cvičení ovšem v kontextu výcviku nefigurovala samoúčelně – specifickým způsobem dotvářela jeho terapeutickou povahu. Na přihlášce ke kurzu se sice lze dočíst, že „lektorky nabízí terapeutický přístup, nejedná se však o klasickou psychoterapii, ale osobnostní rozvoj“; nejde však psychoterapii a osobnostnímu rozvoji o podobné cíle? Souhlasím s tím, že pojetí možná nebylo klasické, přesto je skupinová terapie právě tím, čemu se dle mého názoru kurz přibližoval nejvíce.

Dovolím si zakončit tuto práci citací jedné z účastnic, která vystihuje podstatu smyslu kurzu ženské tantrické iniciace:

„Cítím se tak žensky silná a opravdová! Cítím velkou změnu v tom, že nepotřebuji nikomu dokazovat, že jsem nádherná Žena-Bohyně, protože se tak cítím. Je to krásný pocit. Jsem najednou tak sebejistá.“

SEZNAM LITERATURY A PRAMENŮ

Sekundární literatura:

BELLINGER, G. J. *Sexualita v náboženstvích světa*. 1. vyd. Praha: Academia, 1998. ISBN 80-200-0642-7.

BORZIČ, A. Tantra a západní svět. *Dingir* [online]. 2008, roč. 11, č. 3 [cit. 2009-09-15]. Dostupné z WWW: <http://www.dingir.cz/tantra_a_zapadni_svet.shtml>

D. ZBÍRAL, C.G. *Jung a nová religiozita* [online]. [cit. 2009-09-15]. Dostupné z WWW: <<http://www.david-zbiral.cz/Jung-NNH.htm>>.

ELIADE, M. *Jóga, nesmrtelnost a svoboda*. 1. vyd. Praha: Argo, 1999. ISBN 80-7203-092-2.

GEERTZ, C. *The Interpretation of Cultures*.. New York: Basic Books, 1973. ISBN 0-465-09719-7.

GRIFFIN, W. The Embodied Goddess: Feminist Witchcraft and Female Divinity . *Sociology of Religion*. 1995, vol. 56, no. 1, s. 35-49.

HANEGRAAFF, W. J. New Age religion. In WOODHEAD, L. (ed.). *Religions in the modern world: traditions and transformations*. London: Routledge, 2002, s. 249-263. ISBN 0-415-21783-0. ISBN 0-415-21784-9.

HAVELKA, M. Ke dvěma intencím procesu sekularizace v 19. a 20. století. *Lidé města* [online]. 2009, roč. 11, č. 3 [cit. 2010-05-21]. Dostupné z WWW: <<http://lidemesta.cz/index.php?id=623>>

HECZKO, S. *Dorothee Sölle - Gott denken* [online]. [cit. 2007-04-17]. Dostupné z WWW: <http://www.politikon.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=3482&Itemid=9>

HEELAS, P. The spiritual revolution: from 'religion' to 'spirituality'. In WOODHEAD, L. (ed.). *Religions in the modern world: traditions and transformations*. London: Routledge, 2002, s. 357-377. ISBN 0-415-21783-0. ISBN 0-415-21784-9.

HEELAS, P. Western Europe: Self-Religions. In CLARK, P.; SUTHERLAND, S. (ed.). *The Study of Religion, Traditional and New Religions*. 2nd ed. London: Routledge, 1991, s. 167-173. ISBN 0-415-06432-5.

CHRIST, C. P., Why Women Need the Goddess [online]. In CHRIST, C. P.; PLASKOW, J. (ed.). *Womanspirit Rising: A Feminist Reader on Religion*. San Francisco: Harper &

- Row, 1979 [cit. 2009-09-15]. Dostupné z WWW:
<<http://www.goddessariadne.org/whywomenneedthegoddess.htm>>
- KRANENBORG, R. *New Age and Neopaganism: Two Different Traditions?* [online]. [cit. 2007-04-19]. Dostupné z WWW:
<<http://www.cesnur.org/2001/london2001/kranenborg.htm>>.
- LUŽNÝ, D. Normativita v New Age a neopaganismu. In BĚLKA, L.; KOVÁČ, M. (ed.). *Normativní a žité náboženství*, s. 142. Brno-Bratislava: Masarykova univerzita v Brně a Chronos Bratislava, 1999, s. 137-145. Religionistika, sv. 9. ISBN 80-210-2047-4.
- MAREK, V. *Co to je hnutí New Age?* [online]. [cit. 2009-09-15]. Dostupné z WWW:
<<http://marek.blog.respekt.cz/c/1932/Co-to-je-hnuti-New-Age.html#t2>>
- NEŠPOR, Z. R.; LUŽNÝ, D. *Sociologie náboženství*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-251-5.
- NEŠPOR, Z. R.; VÁCLAVÍK, D. (ed.). *Příručka sociologie náboženství*. 1. vyd. Praha: Slon, 2008. ISBN 978-80-86429-92-2.
- PUTTICKOVÁ, E. Tantrické spiritualita. In PARTRIDGE, C. (ed.). *Encyklopedie nových náboženství*. Praha: Knižní klub, 2006, s. 185-186. ISBN 80-242-1605-1.
- VALENTA, O. Hlubinná ekologie: stručný přehled vývoje a definice pojmu. *Klaudyán* [online]. 2005, roč. 4, č. 1, s. 29-31 [cit. 2009-09-15]. Dostupný z WWW:
<http://www.klaudyan.cz/dwnl/200701/04_valenta.pdf>. ISSN 1212-9690.
- VAN LYSEBETH, A. *Tantra: kult ženského principu aneb jiný pohled na život a sex*. 1. vyd. Praha: Argo, 1995. ISBN 80-85794-40-3.
- VOJTÍŠEK, Z. *Encyklopedie náboženských směrů v České republice: náboženství, církve, sekty, duchovní společenství*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-798-1.
- VOJTÍŠEK, Z. *Netradiční náboženství u nás*. 1. vyd. Praha: Dingir, 1998. ISBN 80-902528-0-X.
- VRÁNKOVÁ, K. Propláchnout se vodnářem. *Týden*. 2004, č. 04, s. 122–123. ISSN 1210-9940.
- WACQUANT, L. *Body and Soul*. Oxford: Oxford University Press, 2003. ISBN 0-19-516835-6.
- WERNER, K. *Malá encyklopedie hinduismu*. 1. vyd. Brno: Atlantis, 1996. ISBN 80-7108-129-9.
- WILLIAMS, P. *Gypsy World: The Silence of the Living and the Voices of the Dead*. Chicago: The University of Chicago Press, 2003. ISBN 0-226-89928-4. ISBN 0-226-89929-2.

WOODHEAD, L. Women and religion. In WOODHEAD, L. (ed.). *Religions in the modern world: traditions and transformations*. London: Routledge, 2002, s. 332-356. ISBN 0-415-21783-0. ISBN 0-415-21784-9.

ZBAVITEL, D. *Hinduismus a jeho cesty k dokonalosti*. 1. vyd. Praha: DharmaGaia, 1993. ISBN 80-901225-5-8.

ZBÍRAL, D., *New Age a novopohanství* [online]. [cit. 2009-09-15]. Dostupné z WWW: <<http://www.david-zbiral.cz/NewAge.htm>>.

Prameny:

ACHRER, J. *Wicca: první zasvěcení*. 1. vyd. Praha: Volvox Globator, 2005. ISBN 80-7207-583-7.

EISLEROVÁ, R. *Číše a meč, agrese a láska*. 1. vyd. Praha: Lidové noviny, 1995. ISBN 80-7106-095-X.

ESTÉS, C. P. *Ženy, které běhaly s vlky*. 1. vyd. Praha: Pragma, 1999. ISBN 80-7205-648-4. ISBN 80-242-0235-2.

QUALLS-CORBETTOVÁ, N. *Posvátná prostitutka, věčný aspekt ženství*. 1. vyd. Brno: Nakladatelství Tomáše Janečka, 2004. ISBN 80-85880-31-8.

PŘÍLOHY

V kapitole 3.4 byl naznačen význam role, kterou ve spiritualitě ženské tantrické skupiny zastávaly duchovní karty. Po vzoru Wendy Griffin jsme je nazvali *mytopoetickými obrazy*: vizuálně silnými vzory, které pomáhají formulovat nový kulturní étos, v němž silná žena stojí sama o sobě a plně si uvědomuje moc a schopnosti plynoucí z jejího žensství. Mytopoetické obrazy, tato znázornění různých podob ženy, jí umožňují přijmout ty stránky své osobnosti, které dosud mohla odmítat jako nežádoucí či dokonce neženské, nebo je v sobě naopak toužila probudit, ale nevěřila, že je to možné.

Důraz, který na tyto karty kladu, jistě není přehnaný. Karty bohyň byly na víkendech přítomné v podstatě neustále a Ivanka jimi opakovaně ilustrovala svoji výuku. Před většinou rituálů výtvarně bohatá vyobrazení kolovala v kruhu přítomných žen, a povzbuzovala tak jejich fantazii směrem k intenzivnějšímu prožitku během nadcházejících cvičení.

Některé z následujících obrázků poslouží konkrétními příklady ilustrovaných karet bohyň.

Seznam obrázků:

Obrázek 1

Kruhový domek, který v prostorách zahrady duchovního centra ve Skalce u Doks postavil slovenský učitel Vipassany a lidový léčitel Vlado Blaščák. Tento alternativní příbytek se stěnami z hlíny a střechou z rákosu je na Skalce vyhledávanou možností ubytování, přestože do něj není zavedena elektřina.

Obrázek 2

Objekt bývalé stodoly, který se přeměnil na velký meditační sál – zde se odehrávala naprostá většina víkendového programu. Tato fotografie byla pořízena krátce po příjezdu na jeden z víkendů: ženy z kurzu tantrické iniciace se vítají s Jiřkou a jejím nedávno narozeným dítětem.

Obrázek 3

Jedna z podob idylického panoramatu, jež rámuje bezprostřední výhled ze zahrady centra.

Obrázek 4

Stálý oltář u zdi ve velkém meditačním sále, se soškou nepálské bohyně Tára a vždy s vázou čerstvých květin. Tyto květiny přivázely v pátek samy ženy, sloužily pak často také jako zkrášlení menších „ostrůvků“, když se při důvěrnějších cvičeních velká skupina dělila na trojice či čtveřice.

Obrázek 5

Hlavní oltář ve tvaru *jóni*, ženského přirození, kolem kterého se soustředila dynamika skupiny. Kromě svíček, sošek a mušlí, jež rovněž symbolizují *jóni*, si na něj ženy pokládaly šperky, kameny a další své oblíbené předměty, aby se jim zde po dobu trvání víkendu nabíjely ženskou energií.

Obrázek 6

Ženy se vrací ze své „cesty za vizí“. Na každém z víkendů, byť programově náročných, byla vždy vyhrazena alespoň hodina, po kterou měly ženy pobýt samy v přírodě a vnímat znamení, kterých se jim tam dostává. O nápadech a dojmech z této cesty se pak diskutovalo během společného sharingu.

Obrázek 7

Tuto fotografii z jiného kurzu mi ještě před zahájením mého vlastního výzkumu zaslala lektorka Kateřina. Tři ženy zde při rituálu zpodobňují tři aspekty božského ženství: Pannu, Matku a Stařenu. Trojjediné pojetí Bohyně je vlastní zejména neopohanské Wicce.

Obrázek 8

Karta bohyně Eostré z karetní sady *Goddess Oracle*. Užaslá a nevinná Eostré je jednou z podob Panny. „Panna“ ale nutně neznamená, že Eostré dosud neokusila fyzickou lásku - spíše než to ještě nepoznala zodpovědnost a mateřství.

Obrázek 9

Karta Víly z karetní sady *Goddess Oracle*. Má obdobný význam jako Eostré, symbolizuje svobodu, nevinnost a volnost.

Obrázek 10

Karta bohyně Artemis z karetní sady *Goddess Oracle*. Artemis stále ještě není spoutána okovy povinností, ale už se v ní probouzí divokost a dokáže bojovat za svá přání. Je svobodnou a hrdou lovkyní.

Obrázek 11

Karta bohyně Freyi z karetní sady *Goddess Oracle*. Freya je už plně probuzená žena, která si uvědomuje své tělo a své sexuální potřeby. Z obojího se dokáže těšit, protože chápe milování jako přirozenou a obohacující součástí jejího života.

Obrázek 12

Karta bohyně Afrodity z karetní sady *Goddess Oracle*. Její význam se z velké části překrývá se symbolikou sexuální Freyi, ale fyzickou lásku obohacuje o duchovní rozměr.

Obrázek 13

Bohyně Gaia z karetní sady *Bohyně světla*. Gaia je samotnou zemí, symbolizuje plodivý a tvůrčí aspekt ženy-matky, která dává vzniknout novému životu.

Obrázek 14

Karta bohyně Kálí z karetní sady *Goddess Oracle*. Kálí je temnou bohyní v ženě, její rozzlobenou a nelítostnou stránkou – přijmout ji jako svou nedílnou součást znamená uvolnit potlačené emoce, polevit v neustálé sebekontrolě, protože i na hněv má žena právo.

Obrázek 15

Karta Baby Jagy z karetní sady *Goddess Oracle*. Stáří nemusí znamenat únavu a bolest: Baba Jaga svou zlomyslnou sílu čerpá právě z vysokého věku, protože s ním získaný nadhled a zkušenosti jí umožňují netrápit se nad maličkostmi a odsudky ostatních. Její stáří jí dává zpět svobodu.

Obrázek 1

Obrázek 2

Obrázek 3

Obrázek 4

Obrázek 5

Obrázek 6

Obrázek 7

Obrázek 8

Obrázek 9

VILA
SHAPE-SHIFTING

Obrázek 10

Obrázek 11

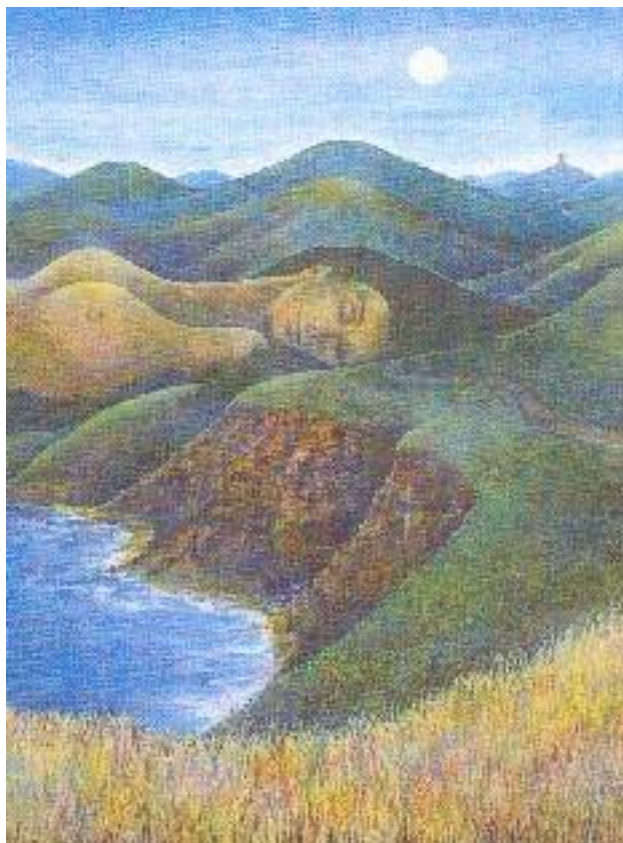
FREYA
SEXUALITY

Obrázek 12

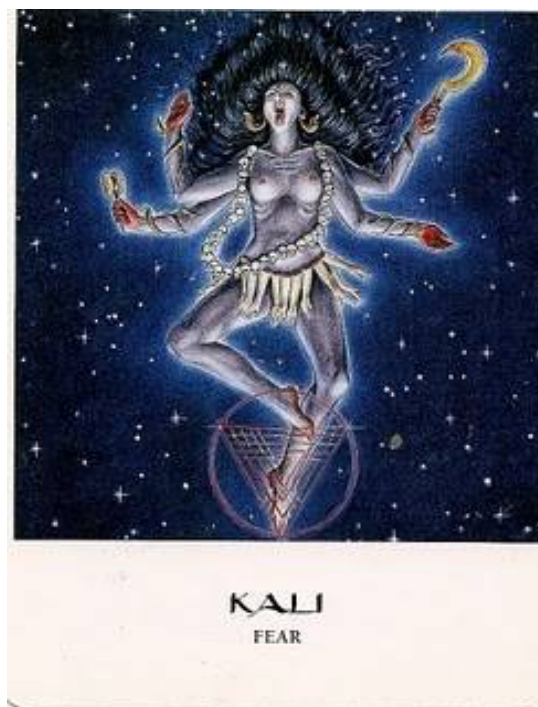

APHRODITE
LOVE

Obrázek 13

Obrázek 14

Obrázek 15

